

Abstrakti un kausali ties. darījumi.

Kausalā: tiesiskā darījuma sastāvā ietilpst pats darījuma pamats kā sastāvdaļa. Abstraktā ties. darīj. tas tā nav; te pamats nav redzams piem.: vekselis. Abstrakts tiesisks darījums atbild uz solījuma pamata. Bet kausalā tiesiskā darījumā uzrādīts pats pamats; piem.: Esmu parādā par izgatavotu "ēdamistabas iekārtu" tik un tik. Abstraktie - drošāki. Kausalie labāki priekš šmaucējiem.

Darījumi starp dzīvām personām un nāves gadījumos. Pirmie ļoti daudz, uzskaitīt nav iespējams. Tiesiskie darījumi nāves gadījumos ir sekoši: 1) mantosanas līgums, 2) dāvinājums, 3) testaments. Likums dāvinājumam nāves gadījuma prasa zināmu formu: vai nu daudz liecinieku, vai arī notarielu formu.

Atlīdzināmie un neatlīdzināmie jeb bezmaksas ties. darīj.

Atlīdzināmie tiesiskie darīj. ir tādi, kur notiek labuma ekvivalenta apmaiņa. Bezmaksas ties. darīj. ir tie, kur vienai personai tiek piešķirts labums uz otras personas rēķina, piem.: dāvinājums formas ziņā ir bezmaksas ties. darīj.. Vēl izšķir: formālus un neformālus tiesiskus darījumus. Katru tiesisku darījumu var salikt sastāvdaļās. Ties. darīj. sastāvdaļas izveido visu to, ko darītāji savā darījumā ir gribējuši.

Tiesiskā darījuma sastāvdaļas ir sekošas: 1) galvenās, 2) dabiskās, 3) nejausās. Apskatīsim isuma katru no šīm daļām atsevišķi.

Galvenās sastāvdaļas - piešķir ties. darīj. minimālo īpatnību pārvēršot viņu par zināma darījuma tipu. Piem.: pirkuma līgums satur: pašu objektu un pirkuma maksu. Pērkot avīzi: pate avīze un maksa. Telpu īres līgums satur: dzīvoklis un maksa.

Dabiskās sastāvdaļas ir tās, kurās darīj. sevišķi piemīt un iet līdzi, bet kurās darīj. skēdzējs var izslēgt, piem.: pērk zābakus un maksā naudu. Bet zābaki jau pēc nedēļas cauri: pirksti liek ērā. Tad zābaku pārdevējs par to atbildīgs; bez kaut kāda sevišķa iepriekšēja līguma.

Nejausās sastāvdaļas: Tie ir noteikumi, kuri nav pašai darījuma būtībai svarīgi, bet kuri no darītājiem iepīti sevišķiem gadījumiem, lai tieši novērstos no parastām tiesisko darījumu sekām. Tiesisko darījumu nejausās sastāvdaļas ir trīs: 1) nosacījums jeb conditio (uslovie, Bedingung); 2) Termins (srok); 3) uzlikums jeb modus (voztlozenie, Auflage).

N o s a c ī j u m s.

Definicija:

Nosacījums ir tiesiskā darījumā labprātīgi ieslēgts papildu noteikums, kurš viņa tiesisko spēku dara atkarīgu no kāda atsevišķa notikuma gaitas nākotnē. Nosacījuma nozīme ir tā, ka viņš dara iespējamu noteikt nākotnes darbību, kas no svara tiesiskos darījumos, bet no otras puses: šāds nosacījums spiež to pildīt, piem.: kāds mirstot novēl savai sievai visu mantu, bet nosaka, ka, ja viņa otru reizi precās, mantājums iet zudumā. Tas viens nosacījuma vieds. Ja viņa neprecās - tiesiskais darījums paliek spēkā, bet ja precas, zaudē savu spēku. Cits nosacījuma piemērs: ja dēls noliks eksāmenu, tēvs kaut ko viņam dāvinās. Tā tad ar nosacīj. var disponēt nākotnē. Tirdzniecībā nodacīj. daudz lielāka nozīme, piem.: pirkšanas - pārdošanas līgums var būt nosacījums, kurs tad iesākēs ar vārdinu "Ja"...

Nosacījumu iedalījums.

- 1) Neļstie nosacījumi. Tie ir tādi nosacījumi, kas iestājušies tagadnē vai pagadnē piem.: "ja tagad ir rudens, tad es tev maksāju tik un tik". Tomēr nosacījumi nevar būt par tagadni un pagadni.
- 2) Netiešie nosacījumi
- 3) Neiespējamie nosacījumi, kuri iedalās: a) fiziski neiespējamos, b) juridiski neiespējamos. Fiziski neiespējams nosacījums ir tāds: "ja pārleks pāri Alpu kalniem, tad dabūs..." Ja tāds nosacījums iepīts darījumos ar dzīvjiem cilvēkiem, tad tas zaudē savu spēku. To uzskatā par neesošu. 4) Likumīgie nosacījumi, kurus paredz likums. Tos sauc arī par klusiem.
- 5) Istie nosacījumi iedalās: a) pozitīvos b) negatīvos.

Nosacīj. iedalījums atkarībā no promisara gribas.

1) promitents - varbūtējs debitors, vai tēvs 2) promisars - varbūtējs kreditors vai dēls. Pie kam promitents - nosacīti saistīts, promisars - nosacīti tiesisks.

1) tīšs nosacījums ir tāds, kad nosacījuma iestāšanās atkarājās no otras personas gribas, piem.: nolikt eksāmenu. Sievas došanās otrreizējā laulībā.

2) netīšs nosacījums ir tāds, kurš nav atkarājās no otras per-

sonas gribas.

3) jaukti nosacījumi, kuri gan atjarīgi, gan neatkarīgi no otras sonas gribu.

4) atliekoši-suspensīvi un atceļoši-rezolutīvi nosacījumi. Grafiski tos var attēlot šādi:

Atliekošais nosacīj.

Atceļošais nosacīj.

...../kad noliksi...../Tēvs iedod starplaiks. eksamenu dabūsi 1000 rbl. dēlam pulksteni un saka, ja noliksi pavasarī eksamenus, būs tavš.

Atliekošie nosacījumi nosaka darījuma spēkā stāšanos. Atceļoš. nosacīj. nosaka darījuma izbeigšanos. Atliekoš nosacīj., piem.: ir pirkšā nas samaksas līgums: atliekoša nosacījuma starplaiks - ir laiks no darījuma slēgšanas momenta līdz spēkā nākšanas. Pie suspensīvatīvā nosacījuma darījuma spēkā stāšanās tiek atlikta, pie atceļošā nosacīj. darīj. tūli nāk spēkā. Atliekoša nosacīj. - promisars līdz darījuma spēkā nākšanas vēl neko neigūst - viņam pieder tiesiskā cerība. Mūsu civillikumā ir no zīme vienīgi atliekošam nosacījumam, kaut gan dzīvē nāk priekšā arī div. Ja nav skaidrības par to, vai nosacījums iestāsies, vai neiestāsies, tad rodas svārstīgs stāvoklis. 3147. pants saka, ka ieinteresētā persona nosacījumu nevar atcelt izpildīšanas laikā. Ja nosacījuma izpildīšana rodas pēc ieinteresētās personas nāves, tas pāriet uz mantiniekiem. Tā tad promotenta un promisara tiesības var pāriet uz mantiniekiem. Promisars var pieprasīt drošību. Ja pretējā puse - promotents ar savu rīcību liek baidīties, ka promisara tiesības tiks apdraudētas. Atliekošos nosacījumos ir risks un kam nu viņu būtu jānes; piem.: A - prominents solījis B - promisaram kādu lietu, kura līdz izpildīšanai ir bojājusēs, tad šos zaudējumus cieš promisars B un otrādi, ja solītais objekts gājis bojā, tad zaudējumus nes promotents A, kuram jādod izpildīšanas laikā cits bojā gājušā vietā. Citiem vārdiem - bojāšanās risku - nes promisars, bojā iešanas risku - nes promotents. Turpretim atceļošā nosacīj. pavisam otrādi: drošību dod jau promisars, kurš nes bojāšanās un bojā iešanas risku. Nosacījuma piepildīšanās mūsu tiesības ir pārņemušas no romiešu tiesībām. Tā ir ļoti sarežģīta lieta, piem.: mantošanas nosacījumos ne vienmēr viss tā piepildās, kā noteikts nosacījumā, bet tomēr to uzskata kā notikusu. Likumdevējs iet nosacījumiem pretī, piem.: ja nosacījums nav pilnīgi iestājies, tad tomēr pieņem, ka nosacījums ir iestājies. Ta ir nosacījuma iestāšanās pieņemšana ar fikciju. Nosacīj. iestāšanos likums pieņem ar fikciju šādos gadījumos: 1) ja kāvē nosacīj. izpildīšanu, 2) ja nosacīj. atlaizts. Lietu tiesībās darījumi stājās spēkā ar nosacījuma iestāšanos. No juridiskā viedokļa fikcija ir: neesoša fakta pieņemšana par esošu. Bieži nosacījums mēdz būt kombinēts ar laiku, kad ar termiņa notecēšanu nosacījumam vairs nav nozīmes. Nosacījuma iestāšanos pieņem arī ar presumpcija (presumpcija ir varbūtēja fakta pieņemšana par pierādījumu); piem.: testators, kurš domājis citādi, kā patiesībā izdara, tomēr pieņem, ka ir tā izdarīts, kā vēlējies testators.

Nosacījuma iestāšanās un neiestāšanās sekas.

Atliekoš. nosacīj.: ja nosacīj. neiestājas, tad solījums nekad vair spēkā nenāk. Turpretim ja nosacīj. iestājas, tad tiesiskais darīj. nāk spēkā, un promisars iegūst zināmo objektu.

Par retrotrakciju sauc A/...../B atliekošā nosacīj. starplaiku no darījuma noslēgšanas līdz spēkā stāšanās.

Atceļoš. nosacīj.. Ja nosacījums neiestājās, tad darīj. izbeidzās. Tālāk nosacīj. iedalās: pretlikumīgos un prettikumīgos. Darījumi, kuri noslēgti ar tādiem nosacīj. - nepaliek spēkā. Prettikumīgi nosacījumi pēc mūsu civillikumiem ir tie, kuri attiecas uz a) laulības šķiršanu, b) atsacīšanās no laulības, c) jaunavas - līgavas izvēle atstāšana trešaj personai, d) ja viens no laulātiem draugiem mirstot atstāj mantojumu ar nosacīj. neprecēties līdz pirmās laulības bērnu pilngadībai, e) ja ar nosacīj. personu attura no personīgās brīvības. Pie pretlikumīgiem nosacīj. pieskaita tādas, kuri prasa: a) taisīt testamentu, b) pārmainīt ticību. Turpretim nosacījums par ticības uzturēšanu - paliek spēkā. Nosacīj. nav pieļaujami visos tiesiskos darījumos, kuri attiecas uz ģimenes tiesībām un mantošanas pieņemšanu. Ģimenes tiesībās nosacījumu nav. Pie visiem citiem tiesiskiem darījumiem var piemērot nosacījumus.

Termināš.

Par termiņu rūnā tad, kad darījums ir saistīts ar zināmu laiku. Darījums nāk spēkā tikai ar termiņa iestāšanos. Zom termiņu mēs sapr

laika punktu - laika sprīdi. Definīcija: Termins ir darījumā ieslēgts papildu rīkojums, kas viņa tiesisko spēku dara atkarīgu no zināma laika momenta nākotnē. Viņš ļoti līdzīgs nosacījumam. Starpība tikai tā, ka nosacījums ir "nezināms notikums" nākotnē, bet termins ir zināms moments nākotnē.

Termiņa kombinējums ar nosacījumu.

Termini iedalās četrās kategorijās:

- 1) ir zināms, vai kāds notikums iestāsies un arī zināms, kad viņš iestāsies.
Zin: vai; Zin: kad I formula.
- 2) ir zināms, vai kāds notikums iestāsies, bet nav zināms, kad viņš iestāsies.
Zin: vai; Nav zināms: kad II formula.
- 3) nav zināms, vai kāds notikums iestāsies, bet zināms, kad viņš iestāsies
Nav.zin.: vai; ir zināms: kad III formula.
- 4) nav zināms, vai kāds notikums iestāsies un nav zināms, kad viņš iestāsies; piem.: nezin kad precēsies.
Nav zin.: vai; nav zin.: kad IV formula.

Jaizšķir sākuma termins, kurš darījuma spēku atliek un beigu termins, kurš darījuma spēku izbeidz. Visi tiesiskie darījumi terminus nepielaiž; piem.: gimenes mantojuma tiesībās termins nav spēkā.

Laika iedalīšana un aprēķināšana.

Pastāv kalendara un kustīgais laiks. Kalendara laiks tiek rēķināts pēc kalendara no 1. janvāra - 31. decembrim. Mēneša gadu jeb tā saucamo kustīgo laiku var noteikt jebkurš. Kalendārā dienu uzskata no plkst. 12. naktī līdz 12. otrā naktī, bet kustīgā laikā skaita stundas tekošā gaitā. Kalendara mēnesim ir dažāds dienu daudzums, bet kustīgam mēnesim vienmēr 30. dienas, kā arī no vienas zināmas dienas vienā mēnesī līdz otra mēneša līdzīgai dienai (no 20/III - 20/IV). Kustīgo jeb mēneša gadu skaita vienmēr 365. dienas, kā arī aprēķina no vienas zināmas dienas vienā gadā līdz tai pašai dienai nākošā gadā. 24. un 25. februārī tiesībās skaita lielā gadā, kad gadā ir 366. dienas, kā vienu dienu, kuru sauc par "ieliktu dienu". Laika aprēķināšana vēl iedalās: dabiskā un civilā jeb tiesiskā. Dabiskais laika aprēķins ir no viena mēneša līdz otram momentam, to tiesības neatzīst; atzīst vienīgi tad, ja tas darījumā ir paredzēts, ir norumāts. Civillikumi atzīst vienīgi civilo laika aprēķinu, t.i. uzskata par izšķirošu plkst. 12. naktī. Pie civilā aprēķina terminus skaita allaž vienīgi par veselām dienām: ar dienas iestāšanos un nobeigšanos. Ja lieta grozās ap zināmu tiesību iegūšanu, tad ir jāgaida, lai zināma diena iestājas, t.i. tikko nosit pl. 12. naktī. Ja termiņa pēdējā diena iekrīt svētdienā, vai svētku dienā tad to uzskata par notēcējušu tikai nākošā darba dienā. Pie civilā aprēķina termiņa pirmo dienu nekad līdz neskaita, bet termins sākās ar 12. naktī. Ja termins iesākās 24/II lielajā gadā, tad vienkāršā gadā viņš beigtos arī 24/II, bet termiņa gadā - 25/II, jo 24/II un 25/II tiek uzskatīti par vienu dienu. Ja termins sākās vienkāršā gadā, bet beidzās lielajā gadā, tad vienkāršā gadā izbeidzās 24/II. Civillikumos ir vēl no svara gads un diena jeb termiņa gads (sročnyij god; Jahr un Tag). Tas ir viens gads 6 nedēļas un 3 dienas, ja draud tiesību zaudēšana viņu neizlietošanas gadījumos, 2) bet visos pārējos gadījumos 1 gads 6 nedēļas. Gadu un dienu sastop vienīgi Vidzemes likumos, bet tas tagad atcelts un jāreķina vienkārši gads. Ja tiesiskā darījumā ir apzīnēts vienīgi mēnesis un diena bez gada, tad likums pieņem, ka tas ir tekošais gads, izņemot gadījumu, ja attiecīgā diena tekošā gadā ir pagājusē, tad pieņem, ka tas ir nākošais gads. Tiesiskos gadījumos lieto vēl nenoteiktus laika apzīņējumus; piem.: "dažas" dienas. Ja lietots termins "daži" likums zīm jēdziena "daži" šaubu gadījumos saprot "trīs". Piem.: ja testamentā teikts: "jādod neitai pūrā dažas gobis", tad ja to vajadzēs izšķirt tiesai, iznāks trīs.

U z l i k u m s.

Definīcija: Uzlikums jeb modus ir - tāds blakus noteikums, kurš līdz ar mantas piešķiršanu uzliek tās samērojam pienākumu izdarīt zināmu darbību. Modus nāk priekšā dāvinājumos nāves gadījumos un pēc nāves rīkojumos, uzliekot par pienākumu kādu darbību; piem.: testamentā sastopams uzlikums: "dod kādai trešai personai uzturu". Uzlikumam ir divējāds mērķis: 1) apbalvot kādu personu, 2) izpildīt, realizēt uzlikumu. Vienkāršam

2) apstrīdamība. Tiesisks darījums, kurš neatbilst likumā paredzētām prasībām, ir spēkā neesošs. Spēkā neesošs darījums nenoved pie tādiem objektīviem rezultātiem kādi ar šo darīj. tipu saistīti. Spēkā neesošs darījums ir nederīgs - "ipso iure". Bet spēkā neesošiem darījumiem nevar celt prasības, jo tiem nav nekāda spēka; piem.: ja bērns noslēdzis līgumu u. t. t.

Apstrīdams darījums gan noved pie objektīvā tiesiskā darījuma, bet rezultāts uz vienas vai otras personas ierosinājumu var tikt iznīcināts; piem.: nevērtīgas mantas pirkšana voikalā. Ja ieinteresētā persona atsakās no protesta, tad šāds darījums paliek spēkā. Mūsu civillikumos šādi darījumi paredzēti. Ir pazīstami: Absoluti spēkā neesoši - spēkā neesoši darījumi un relatīvi spēkā neesoši - apstrīdami darījumi. Spēkā neesamību sevišķi konstatēt nav vajadzīgs, to uzskata, kā esošu pašu par sevi, tomēr viņu jānokārto tiesas ceļā. No zināmu ieinteresētu personu gribas atkarājās vai tiesiskais darījums lai mirst vai lai paliek spēkā. Ieinteresētās personas var celt sūdzību tiesā. Ja ieinteresētā persona mirst, tad apstrīdamais darīj. top par neapstrīdamu. Dāvinājums, ja viņš tiek apstrīdēts, līdz apstrīdēšanas momentam - spēkā. Dāvinājuma atcelšana stājas spēkā no sprieduma apstiprināšanas dienas. Testaments: Visi tiesiskie darījumi tiek atcelti jau pašā apstrīdēšanas momentā sākumā. Testaments ir spēkā neesošs, ja to sastāda; piem.: nesamanas stāvoklī. Atcelšanas sokas ir divējādas: vai nu pēc darījuma notikšanas, vai pēc darījuma apstiprināšanas. Mūsu civillikumā paredzēti abi gadījumi. Ja testaments top apstrīdēts, viņš tiek viss atcelts un mantas stāvoklis uzskatīts tāds, kāds tas bija nāves dienā. Sevišķu pantu mūsu likumos par darījumu spēka neesamību un apstrīdamību nepastāv, bet nāk priekšā pie mantošanas tiesībām, sevišķi testamentos. Ir tādi gadījumi, kā darījuma viena daļa ir spēkā neesoša un apstrīdama, bet pārējās derīgas daļas paliek spēkā. To paredz arī romiešu tiesības, kurās pieļauj spēkā neesošiem darījumiem arī izveseļošanos. Vai trūcīgi tiesiski darījumi var izveseļoties? Pēc mūsu likumiem spēkā neesošs - nav glābjams, bet apstrīdams darījums - var izveseļoties; palikt spēkā. Izveseļošanās ie iespējama arī tad, ja darījums ir slēgts no otras personas bez pilnvaras, tādā darījumā ir pat atgriezenisks spēks. Ir iespējams, ka apstrīdams tiesisks darījums pārvēršas spēkā esošā darījumā; piem.: ja vekselis nav spēkā, kā tāds, tad spēkā kā vienkāršs parāda raksts.

Šādu tiesiska darījuma pārvēršanu citā darījumā sauc par konversiju.

Tiesisko darījumu iztulkošana.

Galvenie darījuma veidi ir līgums un testaments. Darījumu iztulkošana ir nepieciešama gadījumā, ja rodas šaubas par darījuma īsto saturu. Dažreiz darījuma redakcija ir neskaidra, tad jācēnšas izprast tā saturu. Te krit svarā darījuma slēdzēja griba. Iztulkošanas ir vairākas, tomēr visbiežāk pielieto autentisko iztulkošanu.

Autentiskā iztulkošana, kura iztulko darītāja gribu darījuma slēgšanas momentā. Ja ir divi darītāji, kontrahenti, kuri strīdās, tad jāievēro abu darītāju griba, un autentiskā iztulkošana vairs nav iespējama. Šādos gadījumos jātulko ir tiesai, kura vispirms izdara gramatisko iztulkošanu kura pieturās stingri pie darījuma satura. Tā ir vārdn iztulkošana. Tomēr še gramatiskā iztulkošana ir daudz grūtāka, nekā likumos. Atīgs cilvēks var tīši iebāst kaut ko iekšā. To jāpiegriež liela vērība blakus parādībām, kurām pie likuma bij maza nozīme. Iztulkojot darījumu, jāgriež vērību uz valodu un domu pavadieniem, teksta saturu un līdzīgu darījumu izteiksmes veidu. Viņmēr jācēnšas izdibināt darītāja domas: Ja darījums ir neskarīgi vaj protrunīgi tikumi, tad tādus uzskata par neesošiem. Šaubu gadījumos jārikojās sekoši: 1) kritika jāpielieto vispārējā vārda nozīmē, 2) darījums labāk atstājams spēkā nekā atceljams, 3) noteikumi par līgavas mantu, noteikumi par uzturas naudu un testamenta rīkojumi - iztulkojami pēc iespējas plaši un saudzīgi. Šaubu gadījumā visus darījumus jāiztulko parādniekam par labu. Līgums strīdu gadījumos - šaubu gadījumos jāiztulko par šliktu tāt, kurš šinī lietā kreditors.

Juridiskie fakti.

Apskatot tiesību sukdesiju, esam jau iepazīnušies ar juridiskiem faktiem, kurū, kā jredzējām, bij ļoti daudz un dažādi. Uzskaitīt viņus nebija iespējams. Tomēr tos iespējams klasificēt. Šī klasifikacija bij atēlota šemā, kuru te atkārtosim:

Sema:

Juridiski fakti.

Darbība	
atļauta darbība (jeb tiesisks darījums.)	neatļauta tiesiskā darbība.

Notikumi jeb stāvokļi.

Kā zināms, atļauta darbība ir "tiesiski darījumi", kuri jau plaši un vispusīgi apskatīti. Atliek vēl pakavēties pie neatļautās darbības un notikumiem.

Kā tiesiskā darījuma piemēru var pievest līgumu: A pārdod B klavieres par Ls.2000.- ar noteikumu, ka jāsamaksā nākamā gadā - 1.I.27. Bet ja samaksā līdz 1.XI.26., tad jāmaksā tikai 1800 Ls. Tas ir pirkuma līgums, kurš satur sevī nosacījumus: termiņu un sonto. Līgums ir divpusīgs tiesisks darījums, jo satur sevī: a) objektu, b) cenu.

Neatļauta darbība - pārkāpums jeb delikts.

Civiltiesiskais apzīmējums ir šāds: Neatļauta darbība ir tāda, ar kuru tiek pretlikumīgi aizskārtas pastāvošās tiesības. Neatļautās darbības jēdziens civiltiesībā ir daudz plašāks kā krimināltiesībā. Tiesības var aizskārt kā ar darbu, tā arī ar bezdarbību, kuru sekas ir zināms zaudējums vai kaitējums. Ja persona nav izdarījuse nekādu kaitīgu darbību, bet tik mēģinājuse to darīt, tad nav civiltiesiskas sekas, tad vēl nesoda. Turpretim krimināltiesībā arī mēģinājumam ir sekas. Ari bezdarbība var būt sodama, kā neatļauta darbība. Ikviens civiltiesiska neatļauta darbība rada zaudējumus. Tādēļ neatļautas darbības sekas ir zaudējumu atlīdzināšana. Lai darbību uzskatītu par neatļautu, tai jābūt pretlikumīgai pret objektīvām tiesībām.

Neatļautas darbības vainu var pieskaitīt vienīgi personām. Ja ir izdarīts tiesību pārkāpums, tad jāpierāda, ka ir cēlies zaudējums. Neatļautas darbības vietā bieži vien lietu izteicienu - civiltiesisks pārkāpums. Nepieciešamos aizstāvēšanās gadījumos var nodarīt lielus zaudējumus un pat atņemt otram cilvēkam dzīvību, tomēr to par pārkāpumu neuzskata. Ari kīlāšanas gadījumi nav uzskatāmi par neatļautu darbību, jo te darītājs ir izvedis tikai savas tiesības. Pretlikumības nav tur, kur likums to atļauj, ka arī tur, kur aizskārtā persona ir devusi savu piekrišanu; piem.: divkauja. Darbība var būt pretlikumīga arī subjektīvā nozīmē. Pretlikumīga darbība objektīvā nozīmē ir pret likumu, bet subjektīvā nozīmē - pret otru personu. Pēdējā gadījumā izšķir divi vainas pakāpes: 1) vaina plašākā nozīmē, kura tieši versta uz otras personas tiesību aizskārsanu - tas ir launais nolūks jeb dolus (zloījums); piem.: pārdod uzticētu mantu trešai personai zem cenas. 2) vaina šaurākā nozīmē ir neuzmanība, kad nav tieši gribēts nodarīt zaudējumus, bet trūkst pietiekošas darbības apdomības; piem.: atstāj durvis neaizslēgtas, un to izmanto zagļi, ierodoties vizītē.

Izšķir: 1) rupju neuzmanību, 2) vieglu neuzmanību - culpa. Bērni zem 7 gadiem par savu vainu neatbild. Ari apakšnieks par savu darbu neatbild, ja viņš to darījis uz rīkojuma pamata. Tomēr viņš neatbild tikai tad, ja rīkojums nav bijis noziedzīgs. Ja rīkojumam bijis cauri jūtams noziedzīgs raksturs, tad apakšnieks atbild par vainu.

Kā redzams vainas gradācijā pirmo vietu ieņem: launais nolūks - dolus, no kura jāatšķir "neuzmanību", kad nav bijusi griba uz launu nolūku. Zem neuzmanības pēc 3094. panta jāsaprot: nolaidība, kūtība, vieglprātība vai nezināšanu. Apskatīsim abus minētos neuzmanības veidus atsevišķi.

Rupja neuzmanība pēc mūsu civillikuma ir sekoša: 1) ja kāds rīkojies augstākā mērā nevērtīgi un nevērtīgi, 2) vai uzsēk darbus, kuru kaitīgums bija jāzin un kas nevarēja būt palicis nezināms, 3) ja kāds pats savās darīšanās ievēro lielāku rūpību, nekā pret viņam uzticētām darīšanām, piem. mantu. Ja kāds pret savām lietām izturās ar daudz lielāku rūpību, nekā ar uzticētām, - par vieglu neuzmanību. Turpretim mūsu civillikums to, kā jau redzējām, pieskaita pie rupjas neuzmanības. Attiecībā uz zaudējuma atlīdzību un atbildību - 3096.p.p. rupju neuzmanību pieskaita launam nolūkam.

Viegla neuzmanība. Tā ir laba saimnieka rūpības un gādības trūkums. Mūsu civillikumā paredz vēl sevišķus neuzmanību veidus: 1) neuzmanību apsargāšanā, ja apsargā uzticētu leitu, tad jāatbild par zādžībām u.t.t. 2) neuzmanība darba izvēlē, t.i. darba spēka izvēlē - culpa intellegendo.

Mūsu civillikums dzērumsa stāvoklī izdarītu pārkāpumu nosoda, kā apzinīgi izdarītu.

NOTIKUMI.

Notikums, kā zināms, ir juridisks fakts. Tā tad notikums ir apstāklis, vai stāvoklis, kuram ir kādas tiesiskas sekas. Bet notikumam nav darbības. Notikumi var būt, ļoti dažādi; piem.: laika notecējums, kuram ir daudz un dažādas sekas; kā piem.: tiesas dažādi termiņi, ar kuriem notecēšanu zūd zināmas tiesības! Tālāk ļoti svarīgs ir noilgums. Vispār notikumi iedalās šādi: 1) gadījums, 2) nepārvarams spēks un 3) laika notecējums, noilgums. Apskatīsim katru no šiem veidiem.

G a d ī j u m s.

Gadījums ir tāds tiesisks notikums, kurš neatkarējās no cilvēka gribas un kuram viņš nevar ne paredzēt, ne arī novērst. Gadījumu nevar piešķirt personai par vainu. Par gadījumu neviens neatbild.

Apskatīsim nējausū gadījumu, kurš izriet piem.: no lietošanas aizdevuma: B aizdod zirgu A braukšanai uz staciju, ar norunu, kā pārbraucot mājās, zirgs tūlīt jāatdod, bet zirgs braucot nosprāgst. Tad ja nav ļaunā nolūka, A par zaudējumu neatbild. Bet ja A pārbraucis mājās, zirgu tūlīt neatdod, bet patur pie sevis kūtī, kur zirgs nosprādzis, tad atbildība krīt jau uz personu, kas nebija pildījusi norunu, ka zirgs pēc pārbraukšanas tūlīt jāatdod. Ir pazīstama atbildība sakarā ar profesionālo risku, piem.: tramvaja atbildība attiecībā uz sabraukšanu. Ir sevišķi bīstami darbi un amati, kuri savās sekās saistīti ar zināmiem zaudējumiem, piem.: šoferu amats. Apskatītais gadījums bij vienkāršs gadījums jeb casus.

Nepārvarams spēks (vis major - Höhere Gewalt).

Nepārvarams spēks ir kvalificēts gadījums. Neparedzēts, cilvēka spēkiem nenovēršams ārkārtējs gadījums, ir tas, ko sauc par nepārvaramo spēku. Par šo jēdzienu pastāv vairākas teorijas: 1) objektīvā teorija saka, ka nepārv. spēks ir ārkārtējs, elementārs gadījums, kurš pārspej ļaunu spēku vispār, 2) subjektīvā teorija: nepārvarams spēks ir tas, kas pārsniedz ausevišķas personas spēkus. 3) juridiskā teorija: nepārvarams spēks ir tāds gadījums, kad visi spertie soļi ir bijuši "bezspēcīgi". piem.: ugunsgrēks, plūdi, zemes trīces, zināmi saimnieciski apstākļi un rekvizīcija.

Tiesību aizsardzība.

Tiesību aizsardzība ir tā faktiskā stāvokļa novēršana, kurš apgrūtina tiesību izlietošanu, un tiesību pārkāpšanas gadījumā - tiesiskās kārtības atjaunošana. Fiziskās aizsardzības līdzekļi ir:

1) pašpalīdzība jeb paš aizsardzība (dod pa purnu!) Tas vecākais aizsardzības līdzeklis.

2) tiesas ceļā. Tiesiskā valstī lieto vienīgi tiesas ceļu. Mūsu tiesības ir iespējama tiesību aizsargāšana arī pašpalīdzības ceļā. Tomēr šādu paš aizsardzību jānoteic ļoti noteiktas un šaurās robežās. Paš aizsardzība attiecās galvenām kārtām uz kriminaltiesībām. Civiltiesības pašpalīdzības atļautais veids ir ķilāšanas tiesības (vienīgais!)

Ķ i l ā š a n a. (zaķeržānie v zaklad)

Ķilāšana ir patvarīga svešu priekšmetu atņemšanu vai aizturēšanu savu prasību nodrošināšanai. Tiesības ķilāt pieder: 1) zemes gabala īpašniekam, 2) personām, kuras ieinteresētas zemes gabala izmantošanā. Ķilāšanai sevišķas pilnvaras nemaz nav vajadzīgas. Pēc prof. Erdmana par ķilāšanu sauc svešu personu vai lopu ķilāšanu, kuri nodarījuši zaudējumus augļus nesošam zemes gabalam.

Tā tad ķilāšanas objekts ir tas, kas nodara zaudējumus augļus nesošam zemes gabalam: ja zaudējumu nodara lopu; piem.: govīs, aitas, zirgi, tad tie ir ķilāšanas objekti un viņus var dzīt mājās. Bet ja zaudējumus nodara cilvēks, tad viņš pats nevar būt ķilāšanas objekts. Apķilāt var tikai personas lietas, piem.: pulksteni u.c., kuras pierāda vai atlīdzina nodarīto zaudējumu. Tomēr arī cilvēku var ķilāt, bet tikai zagļi. Aizturēt cilvēku nevar. Ķilāšanai jānotiek uz karstām pēdām, kamēr zināma teritorija vēl nav atstāta. Ķilāšanai, ja tā likumīga, neviens nedrīkst pretim turēties. Par izdarīto ķilāšanu jāpazīno īpašniekam vai vietējai pašvaldībai, policijai. Ķilāšanas nozīme: 1) nodibina presumpciju zaudējuma atlīdzināšanai, noteikšanai, citiem vārdiem, ķila ir pierādījums, ka zaudējums ir izdarīts. Jāpierāda tikai zaudējuma apmērs. 2) ķilātājs iegūst

aizturēšanas tiesības uz apkilato objektu, kā mēr tiek apmierināti viņa prasījumi un atlīdzināti zaudējumi. 3) Bez tiešo zaudējumu atlīdzības ir vēl tiesības uz zināmu ķīlas naudu, soda naudu un uzturēšanas izdevumiem, jo noķīlātā lopa apkopšana uzlikta apkīlātam. 4) No ienemtās sumas izsniedz zaudējumu atlīdzību un pārpalikumu uzglabā īpašniekam, ja viņš ierodas to saņemt sešu mēnešu laikā no apkīlāšanas dienas. Ja ķīlas īpašnieks nav zināms, tad pēc mūsu civillikumā 3402. panta, notiek ķīlas pārdošana publiskā izsolē.

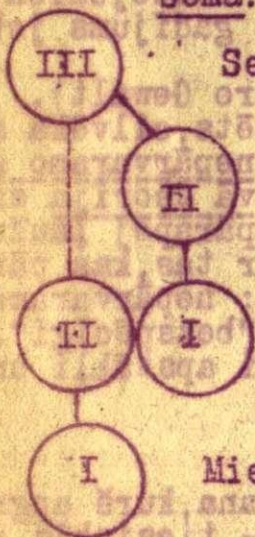
Tiesību aizsardzība tiesas ceļā.

Tas ir publisks institūts. Tiesību aizsardzība tiesas ceļā ir katras personas neatņemama tiesība. Tiesas ceļā tiek aizsargātas visas civiltiesības izņemot dabiskās saistības, kad vienai personai no otras tiesība prasīt "vēl kaut ko", kurā tiesas ceļā nevar piedzīt, piem.: kāršu parāds u.t.t. Tiesas aizsardzība iet zudumā ar nolīgumu, piem.: parāda nolīgums. Aizsardzībai tiesas ceļā ir sevišķi organi - tiesas.

Tiesu iekārtas sistema.

Runājot par tiesību aizsardzību tiesas ceļā, nepieciešami iepazīties ar Latvijas tiesu iekārtu. Tiesu iekārtas apskatīšana pēc būtības ir "Processa" uzdevums. Bet tā kā šo priekšmetu fakultāte nelasa, tad īsumā apskatīsim to civiltiesībās. Miertiesā izlemj prasības līdz Ls.1000.-

Sema:

Senats.

Tiesu palata.

Apgabaltiesa.

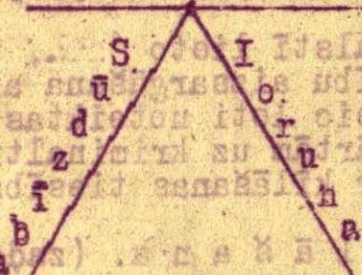
Miertiesā.

Miertiesas lēmumu var pārsūdzēt Apgabaltiesā, kura būs tādējādi otrā instance priekš lietām, kas nepārsniedz Ls.1000.- Apgabaltiesu pārsūdz senātā, kura tad būs trešā instance priekš lietām līdz Ls.1000.- Apgabaltiesa ir pirmā instance attiecībā uz lietām, kuras pārsniedz Ls.1000.- Tās lēmumu var pārsūdzēt Tiesu palātā, kura ir otrā instance. Pēdējās lēmumu pārsūdz Senātā, kura tad ir trešā instance lietām, kuras pārsniedz Ls.1000.-

Tiesā savas tiesības cietusē puse aizstāv ar - sūdzību jeb prasību. Tā ir griešanās pie valsts - nolūkā dabūt taisnīgu tiesisku spriedumu. Pretējā puse savas tiesības aizstāv ar ierunu (isk vozraženje).

Sacīto šematiski var attēlot šādi:

Tiesību aizstāv. tiesā.

Lai sūdzību tiesas ceļā realizētu, prasījumu jāpierāda. Pierādīt vajaga tikai faktus, bet likumus pierādīt nevajaga, jo tos zin tiesa. Nav jāpierāda arī neapstrīdamus faktus, t.i. kur pretējā puse atzīstās. Tāpat nav jāpierāda

Prasītājs. Atbildētājs. vispār zināmus un prezumējamus jeb pieņemamus faktus.

Sūdzību veidi.

Sūdzību veidi ir dažādi. Tādēļ sūdzības tiek klasificētas sekoši: 1) piespriešanas sūdzības, kad vienai pusei kaut kas pienākas, 2) atzīšanas sūdzības, kur konstatē zināmas tiesības. Atzīšanas sūdzības nepieciešamība dibināta uz to, ka pretņioks to atzīst. 3) Tiesību grozīšanas sūdzības ir piem.: laulības sūdzības.

Ierunu veidi.

Ieruna ir tiesība uz kādas prasības atspēkošanu, kura ir vērsta pret mums. Arī ierunas dalās vairākos tipos: 1) atliekošās un iznīcinošās ierunas; 2) aizturēšanas tiesību ierunas (Retencionsrecht, pravo udjeržanie). Tā personas tiesība aizturēt otram personai atdodamu lietu, kā mēr vēl nav atdota pretprasība, kura stāv sakarā ar atdodamo lietu. Šo ierunu var celt: 1) ja personai bijuši izdevumi, kuri jāatlīdzina lietas īpašniekam, 2) ja prasījums un lietas atprasījums ceļās no viena un tā paša darījuma, 3) ja no aizturētās lietas jāsamaksā parāds, 4) ja kādas no švešas lietas cēlušies zaudējumi, 5) ja lieta jāizdod pret zināmu ekvivalentu.

Sūdzības jeb prasības izcelšanās un izbeigšanās.

Prasība izceļas tai momentā, kad ir nodibināts tiesas ceļā apmierināms prasījums pret kādu noteiktu personu. Lietu tiesībās prasība ceļās, ja rodas persona, kura ir tiesību aizskārēja-atbildētājs. Prasība var izbeigties 1) ar prasītāja nāvi, 2) ar noilgumu. Noilgumam tiesībās ļoti liela nozīme.

Noilgums.

Zem noilguma saprot tiesību izcelšanos vai izbeigšanos pastāvīgas izlietošanas vai neizlietošanas dēļ. Noilgumi iedalās: 1) dzēšanas jeb ekstinktivais noilgums (Verjährung; počasitelņaja davnostj). Uz šī noilguma pamata tiesības izbeidzās. 2) Iegūšanas jeb akvizitīvais noilgums. (Ersitzung; priobrietatelņaja davnostj). Uz šī noilguma pamata tiesības var tikt nodibinātas.

Dzēšanas noilgumu prasa tiesisko attiecību stabilitāte - drošība. Ja kreditoram ļautu savas prasības pierādīt katrā laikā, tad parādnieks varētu nokļūt klūnīgā stāvoklī. Tādēļ, ja zināmas tiesības netiek zināmā laikā sprīdī izlietotas, viņas izbeidzās. Noilg. terminus nevar nepagarināt ne grozīt. Tirdzniecībā pat ļoti īsi noilg. ievesti - 6 mēneši. Civiltiesībās noilguma termiņš ir gan garāks, bet nozīme tā pate.

Tiesības kuras nenoilgst nekad.

Likums atsvabina no noilguma: 1) visas zemes grāmatās ievestās prasības, izņemot no šīm prasībām iztītošās blakus prasības, piem.: augļi. 2) prasības par sajauktu robežu nokārtošanu. 3) prasības par kopmantas dalīšanu. 4) valsts prasības, kurš izriet no publiskām prasībām. 5) rokas kļūdas parādnieku izpiršanas tiesības, 6) atpiršanas tiesības tam, kurš, kādu lauku pārdodot, to norunājis atpirkt bez termiņa, 7) atsevišķi zervituti: a) dzīvokļu lietošanas tiesības, b) pieeja pie kapsētas. Vispārīgi kā turpmāk redzēsīm zervituti tomēr noilgst.

Noilgumu noteikumi.

L. U. Inž. zin. fak. bibliotēka.

Lietu tiesībās var būt runa par noilgumu tikai tad, kad aizskārtas tiesības, kad pret zināmu personu rodas konkrēta prasība. Saistību tiesībās tas citādi. Te noteicošais tas moments, kad prasība jāizpilda. Ja zināma persona savu pienākumu neizpilda, rodas prasība ar kuras rašanos sāk tecēt noilgums. Ja tiesību prasīt neizlieto, tad spēkā 10 gadu noilgums. Saistība var būt saistīta ar nosacījumu un tad te prasība rodas tik ar nosacījuma iestāšanos, un līdz ar to noilgums. Noilgums "periodiskiem maksājumiem" sāk tecēt ar parāda termiņa iestāšanos. Tā tad pirmais noteikums, lai noilgums sāktu tecēt: "prasības rasanās". Iznēmuma gadījumos noilgums nemaz nesāk tecēt, un jā jau iesācis tecēt, tad tiek apturēts, piem.: 1) ar moratoriju - likumu. 2) kara gadījumā, ja persona iesaukta un tiesu darbība pārtraukta, 3) ja persona atrodas aizbēdniecībā, aizgādībā vecāku vai vīra varā, 4) ja persona atrodas valsts dienestā ārpus valsts robežām, 5) attiecībā uz prasībām pret mantiniekiem pa mantojuma saraksta - inventuras sastādīšanas laiku. Otrais noteikums, lai noilgums sāktu tecēt, vajadzīga " laba ticība" bona fides. Bet pēc mūsu likuma bona fides netiek prasīta. Trešais noilguma noteikums: "termina notecējums". Latvijā vispārējais noilguma termiņš 10 gadu, bet pastāv arī īsāki termiņi: 5 gadi, 1 gads 6 mēneši, 6 dienas. Kurzemē termiņš iegūšanas noilgumam 6 gadi, dzēšanas noilgums - 5 gadi. Lai kāda prasība izbeigtos noilguma ceļā, viņa nedrīkst tikt "pārtraukta", t.i. kad iepriekšējais noilguma termiņš pirms pārtraukuma tiek dzēsts. Ar personu maiņu - debitoru maiņu noilgums netiek pārtraukts. Noilgums tiek pārtraukts: 1) ar prasības realizēšanu no kreditoru puses, t.i. sūdzības ceļšanu kompetenta tiesā, kad iesniedz sūdzību tiesā - kaut arī noilg. pēdējā dienā - viss noilgums sabrūk. 2) Noilg. pārtrauc pat vienkāršs rakstisks paziņojums. 3) Prasības atzišana no parādnieku puses. Tāda atzišana var būt izteikta noteikti - vai klusu ciešot. Pēdējo noilg. pārtraukšanas gadījumu apskatīsim sīkāk.

Prasību atzišanas veidi: 1) lūgums pagarināt termiņu; 2) jaunas parādzīmes izdošana, 3) jāsāmāksā daļu no parāda, 4) ja parādnieks samaksā procentus, 5) ja parādnieks dod ķīlu. Noilguma sekas ir prasību iznīcināšana: noilgumu parādu nevar prasīt atpakaļ. Tiesai nav brīv atgādināt, iekustināt noilgumu, to var vienīgi prasītājs.

Procesa noilgums ir visās vietās 10 gadus garš, ja arī iepriekšējie noilgumi būtu bijuši īsāki. Noilguma filosofiskais pamats: noilgums neizdzēš tiesības uz lietu. Ja kaut kādā ceļā var iegūt zināmu priekšmetu atpakaļ, tad tas pieder pirmatnējam īpašniekam. Bet tas strīdīgs jautājums.

LIETU TIESĪBAS.

Lietu tiesību jēdziens.

Lietu tiesībām nostāda pretstatā saistību tiesības. Lietu tiesības (Sachen Recht; Veščnoe pravo). ir kādas personas tieša varas tiesība pār lietu; līdz ar tiesību-atstunt visas trešās personas no šīs lietas. Tē slēpjas viens pozitīvs un viens negatīvs noteikums. Lietu tiesību galvenā īpašība ir absolūtā daba: t.i. ikviena persona var pārkāpt personas A lietu tiesības. Turpretīm saistību tiesībām ir relatīvā daba. Lietu tiesības personas varas saturs ir trejāds: 1) lietu lietot, 2) ar lietu rīkoties, pat to iznīcināt, un 3) iespēja aizsargāt savu lietu pret trešās personas iejaukšanos. Faktiskā vara pār lietu personai var arī nebūt, bet vajadzīgs, lai varētu par zināmu lietu "disponēt". Lietu tiesības veidu skaits aprobežots, gluži pretēji saistību tiesībām, kurām ir ne-skaitāmi un dažādi veidi. Lietu tiesības var pastāvēt tikai tās attiecības, kuras likumā paredzētas; piem.: vai ir tiesības uz zināmu grāmatu kādai personai, vai arī nav. Izšķir vairākus lietu tiesību veidus: 1) Ipašuma tiesības. (Eigentum, pravo sobstvennostji); Ipašuma tiesības ir galvenākais lietu tiesības pamatveids. Ipašums ir visu to varas funkciju kopjēdziens, kuras personai uz lietu var piederēt. 2) tiesības uz svešu lietu jeb zervituts, t.i. tiesība zināmā mērā lietot svešu lietu. 3) Kilu tiesības (Pfandrecht, zakladnoe pravo). Personai ir dota iespēja rīkoties ar svešu lietu, bet lietot nedrīkst. Piem.: A iekļā naudas trūkuma dēļ pulksteni B; ipašuma tiesības paliek A; bet ja viņš termiņā naudu neatdod, tad B ir brīv to pārdot, ar to rīkoties. 4) ipašuma tiesīga lietošana (Nutzungseigentum). 5) Reálnastās (Reallast; pozemelnāja povinnostj) 6) Izpirkšanas tiesības (Nahērrecht, pravo vykupa) 7) obroka nomas tiesības (poštojannyi ili pozemolnyi obrok). 8) mūža noma (nasliedstvennāja ārenda). Lietu tiesībās pastāv zināms dualisms, jo ir sevišķi noteikumi, kuri attiecās tikai uz kustamu mantu un noteikumi, kuri attiecās vienīgi uz nekustamu mantu.

V a l d ī š a n a (Besitz, vladjenje.).

Zināmai personai var būt "faktiskā vara" pār lietu, neatkarīgi no tiesībām uz lietu. Sakarā ar to, pastāv divi valdīšanas veidi; 1) faktiskā vara savienota ar "tiesisko varu"; 2) faktiskā vara bez tiesiskās varas, piem.: zagļiem. Faktiskā vara pār lietu ir valdīšana. Civiltiesībās pieņemta šāda definīcija:

Valdīšana - "tiesību kārtības aizsargāta faktiskā vara pār lietu, neatkarīgi no šīs varas iegūšanas veida". Par valdīšanu ir bijuši bezgalīgi strīdi; proti: vai valdīšana ir tikai fakts, vai arī tiesība. Kā jau vienmēr, strīdi nav nekādus pozitīvus rezultātus devuši. Tādēļ par valdīšanu pastāv vairākas teorijas: 1) Subjektīvās teorijas uzskats, kas nodibināts no Savinji. Pie šī uzskata pieturās arī mūsu civilkodeks. Šī teorija prasa bez faktiskās varas vēl valdītāja personas gribu, valdot lietu "paturēt" 2) Objektīvās teorijas uzskats prasa tikai faktisko varu. Pie šī uzskata pieturās CGB (Sveices civilkodeks). Kas ir valdīšana?

Valdīšana ir katrā ar tiesībām saskanoša faktiskā vara. Citiem vārdiem: valdīšana ir tikai faktiskā attiecība jeb stāvoklis, ar kuru saista zināmas tiesiskas sekas. Turpretīm ipašuma tiesībām ir tiesiska vara pār lietu. Ir vēl viens jēdziens, kurš izriet no subjektīvās teorijas uzskata, turēšana jeb detencijs (Detention, djeržanie). Detentors - turētājs. Tā tad: "griba paturēt lietu sev" ir - turētāja valdīšana, Turēšana ir tāda faktiskā vara pār lietu, kad kādai personai ir gan vara pār zināmu lietu, bet šī persona par lietās ipašnieku atzīst "citu" personu kaut gan var turēt lietu savās rokās, piem.: nama pārvaldnieks ir turētājs. Valdīšana ir kvalificētāks jēdziens par turēšanu. Ipašuma valdīšanu noteikti jāšķiro no turēšanas. Tagad pieskirtas aizsardzības tiesības ne tikai valdītājiem, bet ar turētājiem. Valdīšana tiek aizsargāta un tiek aizsargāta jeb kura valdīšana: ipašnieka un zagļa - viss viens. Tas dažā ziņā netaisni, bet tam zināms pamats, jo valdīšana vienmēr dodība zināmu presumpciju: "man kabatā pulkstenis, es - godīgs cilvēks un tādēļ jāpieņemu, ka es esmu likumīgs ipašnieks - t.i. ka man bez faktiskās varas pieder arī tiesiskā vara. Ja ar to valdīšana tiek piešķirta arī zagļiem, tad jau ipašnieks var pierādīt savas tiesības un zagļa valdīšana tiks pārtraukta. Par valdīšanu bez jau minētām pastāv vēl dažādas teorijas: 1) Puchtas "pārkāpuma jeb delikta teorija", ka jeb kurš valdīšanas trau-

Kā jau reiz pieminējām, vispārējās daļas mūsu civillikodēksā nav un tādēļ viss, kas uz to attiecas bij jāsameklē no visa civillikumu kopoējuma. Par lietu tiesībām runā mūsu civillik. kopoējuma otrā grānata, kurās saturs sekošs: lietas jēdziens, 2) mācība par valdīšanu no 622.- 706. pantam. Jāatšķir "valdīšanu" pēc mūsu civillik. kpp.; moderniem kodeksiem un zinātni. Pēc mūsu likumiem valdīšanā ir dualisms, jo prasa bez faktiskās varas arī vēl personas gribu lietu paturēt. Valdīšanas jēdziens paplašināts ar Latvijas valdības likumu tā, ka arī lietu "turētāji" bauda tiesisku aizsardzību. Faktiskā vara var sadalīties starp divām personām, Piem.: ja kāda lieta izīrēta: dzīvokļa īrnieks un mājas īpašnieks. Personu kurai tieša faktiskā vara, piem.: īrnieks, ~~pret~~ tiešo valdītāju un mājas īpašnieku sauc par netiešo valdītāju.

Valdīšanas veidi.

Valdīšana iedalās: I) likumīgā un nelikumīgā. Nelikumīga valdīšana ir tāda, kas iegūta ar 1) ar varu, piem.: laupītājs; 2) slepeni, piem.: zaglis un 3) pēc atsaukta atvēlēējuma (poslie atzyva ustupka), t.i. kad persona nodevuse savu lietu otrai personai līdz atprasīšanai.

II) taisnkārtīga un netaisnkārtīga valdīšana. Taisnkārtīga valdīšana ir tad, kad persona pārliecināta ka viņai vislielākās tiesības uz lietu. Netaisnkārtīgs valdītājs ir tas, kurš zin, ka viņam nav vislielākās tiesības uz valdīšanlietu.

III) Vienkārša valdīšana un valdīšanas tiesību iegūšana noilguma ceļā.

IV) Lietu valdīšana un tiesību valdīšana. Kā valdīšanu iegūst? Kas var iegūt valdīšanu? -- Pāņemusu civillik. to var ikkatra darbības un gribas spējīga persona, jo 620.pantā tas paredzēts. Par valdīšanas priekšmetu var būt: a) ķermeniskas lietas un b) tiesības. Valdīt var tikai tādas tiesības, kurās prasa ilgstošu un atkārtotu izlietošanu; piem.: īpašuma tiesības. Vienu un to pašu lietu vienā un tai pašā laikā nevar valdīt dažādas personas, bet tikai turētājs, saka romiešu tiesības, kaut gan vācu civillikumi to pielaiž. Mūsu civillik. pieturās pie romiešu tiesību jēdziena.

Valdīšanas iegūšana.

Mūsu civillikumi pie valdīšanas prasa divus momentus: 1) ārējo elementu, t.i. faktisko varu un 2) iekšējo elementu, t.i. gribu paturēt lietu kā savu. Mūsu tiesībās nepieciešami abi šie momenti, bet jaunākās teorijās pastāv tikai ārējais moments. Tā tad - lai valdīšanu iegūtu, vajadzīga: a) zināma fiziska darbība, b) griba paturēt lietu kā savu. Par to runā 637. pants. Tiesību iegūšana ir daudkārt saistīta ar valdīšanas iegūšanu. Tomēr valdīšana ir tikai faktiskas, bet ne tiesiskas stāvoklis. Ja runā par faktisko varu par lietu, par lietas valdīšanu, ir no svara ilgstošs stāvoklis. Ja piem.: patura sainīti kamēr otrs ieiet veikalā, tā vēl nav vara par lietu, nav valdīšana. Lai iegūtu valdīšanu, tiek prasīta arī noteikta griba valdīt par lietu; piem.: paturēt lietu, kamēr otrs ieiet veikalā, turētājam trūkst gribas iegūt šo lietu par īpašumu. Tā tad valdīšanu nodēbina ar iegūšanu. Lai valdīšanu iegūtu ir nepieciešama faktiskā vara un griba.

Valdīšanas iegūšanas veidi.

641. pants apskata valdīšanas iegūšanas veidus. Tomēr šai pantā uzskaitītie veidi ir galīgi trūcīgi, neizsmēloši un viņiem ir pārāk maznozīmes. Šis pants attiecas vienīgi uz kustamu mantu. Toties mūsu tiesībās par valdīšanu atrodami vesela rinda nevajadzīgu sīkumu. Lai iegūtu valdīšanu uz nekustamu mantu, pietiek, ja nostājās uz zināma zemes gabala, vai norāda uz to. Kustamas mantas valdīšanas iegūšana notiek: a) notverot rokā, vai slazdos, b) pieliekot sargus, c) uzliekot lietai savu zīmetni, d) ja uz ieguvēja rīkojumu lieta tiek nodota trešai personai. Pēdējo gadījumu sauc par t r a d i c i j u jeb nodošanu. Ir vēl viens svarīgs iegūšanas veids: c k o u p a c i j a, kad lieta nav bijuse nevienas personas varā - bezīpašnieka lieta (piem.: jūra izskalo dārgu pērli). Tradīcija un okupāciju apskatīsim turpmāk vispusīgāki. Valdīšanu var iegūt arī caur parstāvi, kurš izdara fizisko darbību, bet griba ir principāla personā. Ja vietnieks iegūst valdīšanu priekš darbības nespējīgas personas (bērna), tad ir nepieciešami abi momenti: faktiskā vara un griba. Constitutum possessorium - brevi mana tradīcija.

Valdīšanas turpināšanās.

Valdīšanas turpināšanai ir nepieciešami abu elementu turpināšanās, bet nairs ne tik stingrā kārtā, kā tas bij vajadzīgs pie valdīšanas iegū-

šanas. Valdīšana turpinās arī tad, ja viena vai otra sastāvdaļa trūkst. Piem.: var gadīties, ka nezin, kur lieta atrodas, tad uz momentu, vai arī uz laiku iztrūkst faktiskā vara. Bet ja viens vai otrs elements zūd, piem.: zūd griba valdīšanu turpināt, tad zūd valdīšana, jo tā izbeidzās. Ir gadījumi kad abi elementi reizē izbeidzās.

Valdīšanās izbeigšanās ar faktiskās varas zaudēšanu.

Mūsu likums atkal kazuistisks uzskaita vairākus gadījumus, kad valdīšana izbeidzās: 1) ja kāds cits lietu iegūvis savā valdīšanā (ja lietu nezog, tad valdītājs zaudē faktisku varu). 2) kad valdītājs pazaudējis lietu un nevar viņu vairs atrast, 3) kad valdītājs, zinādams lietas atrašanās vietu, nespēj viņai piekļūt. Pēdējais gadījums attiecas uz kustoņiem, piem.: kad mežā pīles vai cits izsprūk vai aizlaižas uz mežu. Lietas atrašanās vietu valdītājs zin, bet nespēj piekļūt. Attiecībā uz nekustamu mantu valdīšana izbeidzās: a) dabas katastrofas gadījumā, mantai aizejot bojā. Tālāk valdīšanas zaudēšana ir saistīta ar iekšējās gribas zaudēšanu un kad valdītājs atsakās no valdīšanas. Gribas nespējīga persona nevar ne valdīšanu iegūt nedz zaudēt. Valdītājs var izteikties caur pārstāvi, un gribas nespējīgas personas pilnīgi aizvieto pārstāvis. Ja pārstāvis vienkārši ļauj piesavināties citam faktisko varu pār principāla lietu, tad principāla valdīšana tomēr neizbeidzās, bet pārstāvja vietā nāk pats principāls. Valdīšana izbeidzās, ja principāls pats atteicās no gribas valdīt. Ja pārstāvis kļūst darbības nespējīgs, arī sāk valdīt principāls. Ja pārstāvis atsakās no valdīšanas, jo grib valdīt citai personai vai savu pašu mantu, tad valdīšana pāriet uz principāla.

Tiesību valdīšana.

Ja kāda persona izlieto faktisku varu par otras personas lietu un šī faktiskā vara turpinājās ir savienota ar atkārtotu izlietošanu, tad jau ir runa par tiesību valdīšanu. Arī pie tiesību valdīšanas ir vajadzīgi abi elementi: faktiskā vara un griba. Istenībā var valdīt tikai lietu tiesības, bet mūsu likums nav šai zinā konsekvents: pēc 655. panta var valdīt ar citas tiesības. Ir tikai viens lietu tiesību veids, kad nepielaiž tiesību valdīšanu: kīlu tiesības, tāpēc ka šē nav ieilgstošas darbības. Kīlu tiesības nepielaiž atkārtotu izlietošanu, bet tikai vienreizēju. Faktiskā izlietošana ir tiesība par zināmu lietu disponēt. Divu kaimiņu zemes gabali saiet kopā, bet viens brauc pār otra zemi šķērsam pāri, vai arī viens kaimiņš ņem ūdeni no akas, kurā atrodas otra īpašumā - tas ir zervituts. Zināmā zemes gabala īpašnieks var to aizliegt, ja sadomājas. Pie tiesību valdīšanas sākšanās ir nepieciešama faktiskā vara, ka kāda persona šīs tiesības izlieto un arī griba izlietot šo varu, kā savu tiesību. Tiesību valdīšanas turpināšanās ir analoga lietu tiesībām. Tas pats sakams par tiesību valdīšanas izbeigšanos, kur sastopami trīs veidi: 1) lieta atņemta ar varu, 2) slopeni, 3) pēc atsaukta atvēlējuma. Bez tam tiesību valdīšana izbeidzās: 1) ja atsakās no tiesību baudīšanas un 2) ar noilgumu.

Valdīšanas aizsardzība.

Aizsardzība ir tiesību valdīšanas galvenais pamats. Likums uzsver: ikkura valdīšana kā tāda atrodas atsevišķa likuma aizsardzībā. Atļauts valdīšanu aizsargāt arī ar varu, bet tikai paš aizsardzības robežās un uz karstām pēdēm. Bet normaļa tiesību aizsardzība notiek tiesas ceļā. Zināmas personas valdīšana var tikt: a) traucēta, b) atņemta. Sūdzību par valdīšanas traucēšanu vai atņemšanu var celt tikai viena gada laikā. Ta tad sūdzības termiņš - 1 gads. Piemers: par valdīšanas traucējumu: "kaimiņš izplauj plavu". Ja gada laikā nesūdz, t.i. ja termiņš nokavēts, tad pēc tam jau jā sūdz uz īpašuma tiesību pamata, kurā daudz grūtāka nekā valdīšanas aizsardzības sūdzība. Sūdzības termiņā paredzēts viens izņēmums: ja valdīšanas traucēšana notikuse īpašnieka prōmbūtnēs laikā, tad termiņu sāk skaitīt no tā laika, kad īpašnieks to dabūjis zināt. Valdīšanas traucēšanas jēdziens (narušenie vlastji) ir ļoti plašs. Valdīšana tiek traucēta: 1) ja kāds mēģina piesavināties lietu, 2) traucō valdītāju izlietot šo lietu, 3) izteic draudus, kas var valdītājam radīt bailes. Galvenais sūdzības nolūks: a) aizsargāt valdīšanu, b) iegūt zaudējumu atlīdzību. Bet tiesa var arī uzlikt vainīgajam sodu. Ja atbildētājs pierādā, kā prasītājs pats no viņa iegūvis valdīšanu ar varu, slopeni vai pēc atsaukta atļāvuma, tad prasītāju noraida. Tas vienīgais gadījums. Ja turpretīm sūdzētājs iegūvis valdīšanu ne no atbildētāja, bet no trešās personas, tad valdīšanu aizsargā. Ja kāda persona ar varu izstumta no valdī-

šanas, tad mūsu likums paredz valdīšanas atjaunošanu no tiesas. Tas paredzēts 693. pantā, bet atjaunošana izdarama nekavejosi un neatkarīgi no varas izdarītāja ierunām. Ja vairākas personas valda par lietu, mūsu likums paredz vairākus aizsardzības veidus.

Neatminama valdīšana (nezapamajatnoe vladjenje).

Ja valdīšana pastāv no neatminariem laikiem, tad pieņem, ka valdīšana iegūta likumīgi. Neatminamu valdīšanu var pierādīt ar tādu personu liecībām, kuru atmiņa aptver vismaz veselu paaudzi, un ja viņi nav nekad dzirdējuši no saviem priekšgājējiem citādu valdīšanu. (t.i. vismaz 40 gadus garš laikmets.) Neatminamas vald. priekšmets var būt kā lieta, tā arī tiesības, ja viņas ir ilgstošas.

Lietu tiesību veidi.

Lietu tiesībās norobežo kustamu mantu no nekustamas mantas. Un tādēļ lietu tiesībās pastāv zināms dualisms: visas tiesības, kuras iegūtas uz nekustamu mantu, tiek vēl sevišķi apstiprinātas jeb koroborētas.

Tiesību apstiprināšana uz nekustamu mantu jeb hipoteku sistēma.

Tiesību noteiktība prasa, lai tiesības būtu skaidras. Romiešu tiesības starpību starp kustamu un nekustamu mantu netaisīja. Tādēļ arī zemes cenas bija ārkārtīgi zemas un kredīts līdzinājās nullei. Bet ja mēs arī gribētu tos nešķirt, tad nebūtu nekāda garantija, ka nekustams īpašums nams, kuru gribam pirkt, jau nepieder citam. Attiecībā uz nekustamām mantām pastāv vēl kīlu sistēma, bet ja nebūtu zemes grāmatas ierakstu, nevarētu zināt, vai īpašums nav jau iekārtots. Vācijā līdz 16. g. simtenim visiem darījumiem par nekustamiem īpašumiem bija jānotiek svinīgas tiesas priekšā. Kad tāda iekārta apmierināt vairs nevarēja, vācieši nodibināja sabiedriski tiesisku aktu par nekustamām mantām. Tomēr apmēram no 19. g. simtā pēdējiem gadu desmitiem vācieši, registrojot nekustamus īpašumus atgriezās pie agrākiem principiem, pie publiski tiesiska akta. Ar 1872. g. un vēlākiem likumiem Vācija apstiprina un izveido hipoteku sistēmu. Hipoteku sistēma ir tas pats, kas zemes grāmatas sistēma. Visas valstis šo sistēmu nav pieņēmušas, tomēr zināmu kārtību attiecībā uz nekustamu īpašumu registrāciju atzīst. Francijā to sauc par transkripcijas un inskripcijas sistēmu, bet tā daudz trūcīgāka, jo ne jau visas īpašuma pārējas inskripcijas, tāpat transkripcijas sistēmā paredzētas. Šī sistēma zemes gabalus registrē pēc īpašnieka. Tas liels minuss, jo zemes gabalam īpašnieki var ļoti bieži mainīties. Hipoteka ir zināmā mērā kīla. Hipoteku tiesības paredz tiesību apstiprināšanas sistēmu uz nekustamiem īpašumiem.

Latvijas agrākais stāvoklis attiecībā uz koroborāciju.

Pirms 1889. gada tiešu reformas Baltijas gub. jau pastāvēja hipoteku sistēma. Bet zemes grāmatas tika vēstas pie tiesu iestādēm, magistrātiem. Tas nebūtu liels trūkums, bet iestādes nedarbojās pēc vienas noteiktas darba sistēmas. Tas bija iekārtas minuss. Tomēr bija arī ļoti labi ierīkotas iestādes, piem.: Rīgas magistrātā. Tai laikā tika pielaista arī tā saucamā generalhipoteka, kura gulstās uz kādas personas visu mantu. Tagad hipotekas notikumi ir stipri specificēti. Iestādes, kuras ved zemes grāmatas, ir zemes grāmatas nodaļas" (krepostnodaļas). Tās atrodas pie apgabaltiesām. Ierakstīšanu zemes grāmatās agrāk sauca par ingrosāciju - parādu maksāšanu. Šo terminu atrod arī vecākā literatūrā.

Zemes grāmatu sistēmas pamatprincipi.

I. Ierakstīšanas princips: "Visas tiesības uz nekustamu īpašumu ierakstamas grāmatās, t.i. visi lietu tiesību veidi top nodibināti, izbeigti - tikai ar ierakstīšanu zemes grāmatās". Tas princips mūsu likumā nav pilnīgi izturēts, jo var iegūt arī tiesības bez ierakstīšanās zemes grāmatās. Ierakstīšana pēc mūsu likuma nav vajadzīga šādiem gadījumiem: 1) uzņēmumam - a) ekspropriācija jeb piespiedu atsavināšana un konfiskācija, b) likumīgi zervituti, c) realnastās, ja tās nodibinātas likuma vai ierakstīšanas tiesību ceļā, d) pirkpirkšanas tiesības, kuras pieder kopīpašniekam, e) piedzīšanas izdevumi, nodevas, administratīvi izdevumi valstij par labu. 2). Svarīgākie gadījumi: a) nav jāieraksta - sakarā ar zināmas personas nāvi - mantojumu. Tas liels trūkums, b) īpašumu tiesību iegūšana noilguša ceļā.

II. Ticamības un negrozamības princips: "Ja tiesības ierakstītas zemes grāmatās, tās attiecībā pret trešām personām, tās skaitās par nodibinātām. (Kas ierakstīts, tas ierakstīts)" Negrozamības princips pēc mūsu civiltiesībām pietiekoši izvests, jo visas zemes grāmatā ievestās tiesības ir pareizas un nav citu tiesību, kā vienīgi zemes grāmatās ievestās. Ierakstīšanā zemes grāmatās visus formālos trūkumus izdzēš. Materiēlie trūkumi: tiesības, kas ierakstītas uz spēkā neesošā likuma pamata, paliek negrozāmas, ja tiesības pārnestas jau uz trešām personām A var prasīt gan no B atlīdzību tiesas ceļā, bet īpašumam, kurš pārgājis C rokās, vairs klāt netiek.

III. Atklātības princips: "Katrs, kam interesē, var ieskatīties zemes grāmatās. Šis princips izvests pietiekoši: zemes grāmatas "registru" var apskatīt katrs. Turpretim pašas zemes grāmatas apskatīt, saņemot norakstus un dabūt izziņas - var tikai īpašnieks. To var arī dabūt svešas personas, bet tikai ar zemes grāmatas priekšnieka atļauju. Kā redzams, te tā lieta samērā viegla. Turpretim atļauju ieskatīties notāra grāmatās var dot ne pats notārs, bet Apgabaltiesa.

IV. Specialitātes princips: "Katrai lietu tiesībīgi jāattiecas uz noteiktu nekustamu īpašumu noteiktos apmēros" Lai ierakstītas tiesības varētu uzskatīt par īstām, tad jāraugās, lai zināms īpašums būtu noteikti specificēts. Ir nepieciešami, lai katrs apgrūtinājums būtu ierakstīts noteiktās sumās. Agrāk pastāvēja: 1) generalhipotēkas, kas gulstās uz visu personas mantu. Tagad atbūld tikai viens īpašums - kurš ierakstīts tā tad generalhipotēka atdelta, 2) klusā hipotēka, kura arī atdelta, jo nevar zināt, vai gulstās uz zināmu īpašumu kāds parāds, vai ne.

S v a r ī g s: ja ir kāds apgrūtinājums uz nekustamu īpašumu, tad viņš apgrūtinā "visu mantu" - gulstās pē sadalīšanas arī uz visām mantas daļām.

V. Prioritātes (pirmtiesību) princips: "Vienādu lietu tiesību priekšrocību noteicē ierakstījumu kārtībā". Katrā vēlāka prasība uz nekustama īpašuma vērtību var tikt apmierināta tikai tad, ja ir apmierinātas iepriekšējās prasības.

P i e m ē r -

					kurš 1. reizi ierakstīts par Ls. 50.000,-
Nekustams īpašums,	"	2.	"	"	" 25.000,-
	"	3.	"	"	" 100.000,-
					apgrūtināts - kopumā par Ls. 175.000,-, nāk uz pārdošan

Nekustamo īpašumu izdodās pārdot tikai par Ls. 150.000,- Ieņemto sumu sadala starp uzņemtām hipotēkām tādā kārtā, ka I hipotēka dabon 50.000,- II hipotēka 25.000,-, bet pēdējā hipotēka dabūs tikai atlikušos Ls. 75.000. Otrā gadījumā, ja pārdodot apgrūtināto īpašumu, būtu ieņemts tikai Ls. 75.000,- tad trešā hipotēka nedabūtu nemaz, bet vispirms apmierinās pirmo. Otrā hipotēka dabūs pārpalikumu. Tas nav netaisni, bet gan - nepieciešamība.

VI. Likumības jeb legalitātes princips: "Iestādes ved zemes grāmatas, kurās var ierakstīt tikai ierakstījumus, kas paredzēti likumā. Tā tad legalitātes principa pamats ir tas, ka ierakstīšanai iesniegtām aktām ir jābūt likumīgam. Aizskatoties vēsturē, redzam, ka šai principā ir pastāvējuse liela dažādība. Mūsu likumi prasa, lai noskaidro, vai personas, kuras prasa ierakstu, ir darbības spējīgas, vai ir otras puses piekrišana u. t. t. Jānoskaidro, vai prasība nesaistās ar ar jau citām zemes grāmatā ierakstītām prasībām un vai ierakstītiem dokumentiem nav kaut kas acimredzot protlikumīgs. Ierakstījumu izdarīšanu var prasīt tikai tā persona, kurai pieder tiesības, izņemot uz tiesas spriedumu pamata.

Zemes grāmatas vešana.

Zemes grāmatas vešana ir liela formalitate: visa ierakstīšana dibināta vienīgi uz dokumentu pamata. Pirmā svarīgākā grāmata ir pate Zemes grāmata, kura gan nav grāmata šā vārda tiešā nozīmē, bet gan "dokumentu oriģināli" un akti, kas sakopoti par īpašuma apstiprināšanu. Zemes grāmata tiek sastādīta un vesta par katru gadu atsevišķi. Dokumenti tiek nošūti "apstiprināšanas kārtībā", t. i. chronologiskā kārtībā. Pēc tam zemes grāmatu iesiom alfabetiskā kārtībā. Tomēr vissvarīgākā ir zemes grāmatas registrs. Sākot ar 1889. gadu registrim ir vislielākā nozīme: šā grāmatā katrs nekustams īpašums top uzskatīts kā patstāvīga vienība un par viņu ved savu nodalū, kā arī katrs nekustams īpašums dabon savu numuru, kuru nekad īpašumam nevar vairs atņemt. Katrā nodaļā atzīmē katrā

nekustama īpašuma saimniecisko un tiesisko stāvokli. Ierakstījumi zemes grāmatās ir: panti un atzīmes (statja i atmieta); Panti apzīmē kādas tiesības apstiprinājumu; atzīmes neapstiprina, bet gan nodrošina zināmas tiesības. Atzīmes var būt: 1) īpašnieka atzīme par maksāt nespējīgumu, 2) par prasību piedzišanu no nekustama īpašuma, 3) par prasības nodrošināšanu (uz tiesas lēmumu), 4) par administratīvo iestāžu un personu prasībām, 5) sūdzības par zemes grāmatu nodaļas priekšnieka lēmumiem, 6) ar nekustama īpašuma īpašnieka atļauju atzīmi pārved kā pantu. Tiesību apstiprināšana notiek vienīgi pantos. Ja vajaga kādus izrakstus, vai ieska- tus, tad jāprasa zemes grāmatas registers. Te viegli orientēties, jo regis- trī katrs nekustams īpašums dabon savu nodaļu un numuru. Tas ir specia- litātes princips. Katrs ierakstījums zemes grāmatas registri jau pats par sevi - dokuments. Katru nekustamu īpašumu individualizē; nodalītā īpašu- ma daļa dabon jaunu numuru. Visi ieraksti zemes grāmatās attiecas vā nā- di uz visu veselu nekustamu īpašumu, bet ne viņa daļu, ja tas nav iepriekš paredzēts ar sevišķu norādījumu. Ja grib aizdot naudu uz nekustamu īpa- šumu, tad jāapskata registri par cik jau īpašuma apgrūtināts. Katra re- gistra nodaļa sastāv no uzraksta un četrām daļām: 1) īpašums, 2) īpaš- nieks, 3) apgrūtinājumi, 4) parādi. Registra nodaļas uzraksts satur ne- kustamā īpašuma atrašanās vietu un īpašnieka vārdu. Pirmās trīs daļas iedalītas 2 slējās, bet ceturta daļa - 5 slējās. Registra grāmatas I daļa satur visas ziņas par īpašumu: I daļas I slējā - nekustama īpašuma sa- stāvs un viņa piederumi; viņam par labu zervituti un pievienojumi, II sle- jā - visu šo ierakstījumu dzēsumi resp. atdalījumi. II daļā apzīmēts īpa- šnieks: I slējā - īpašnieks, uz kāda pamata apstiprināts īpašums un sumā, par kādu īpašums iegūts; II slējā - atzīmes, kurās īpašniekam laupa tie- sību un spēju rīkoties ar īpašumu. III daļā - apgrūtinājumi: I slējā - visi apgrūtinājumi, kuri gulstās uz īpašumu, izņemot parādus; II slējā - visi šo atzīmju dzēsumi un pārgrozījumi. IV daļai ir 5 slejas un viņas saturs - parādi: I slējā - ķīlu tiesības resp. obligācijas, II slējā - sumā, III slējā - dažādi pārgrozījumi, izņemot ķīlu tiesību dzēsumus, IV slējā obligācijas dzēsums un V slējā - obligācijas sumā.

Esam apskatījuši Zemes grāmatas registri un viņa iedalījumu. Tomēr lai būtu labāks pārskats, sastādīsim registra šemu:

Zemes grāmatas registers.

Uzraksts: īpašnieka vārds un nekustama īpašuma atrašanās vieta.

I daļa: īpašums.

II daļa: īpašnieks.

Viss pluss visas ziņas par īpašu- mu etc.	Viss minuss kas jau aizdots etc.	Īpašnieks: sīki norādījumi	Kas īpašnieks par putnu, vai var ielaisties darīšanās.

Ja otrās daļas II slējā atrodama atzīme par maksāt nespējīgu, tad nekādā ziņā darījumos nevar ielaisties.

III daļa: apgrūtinājumi.

IV daļa: parādi (V slejas).

Apgrūtinājumi	Dzēsumi, nomas tiesības etc.	Parādi	Suma	Pārgro- grozījumi	Parā- du	Suma.
			1000		dzē- sumi.	500
			1000			
			2000			500

Par katru registra nodaļu ved vēl sevišķu zemes grāmatas lietu kriepostnoe gjielo, kurā ietilpst: 1) attiecīgās nodaļas virsraksta no- raksts, 2) noraksts par visu nodaļu. Vēl ir zemes grāmatas "žurnāls" - kurš satur lūgumus dēļ tiesību apstiprināšanas un zemes grāmatas noda- ļas priekšnieka lēmumus. Īpašuma tiesības pāriet tikai ar koroborāciju. Ja lūgums noslēgts un nav koroborēts, tad jaunais ieguvējs nav vēl īpa- šnieks, bet viņam gan ir tiesība prasīt no vecā īpašnieka koroborāciju. Notariātu likumi neietilpst mūsu civillikumā, bet ir atsevišķs krā- jums, Latgalē speciālas zemes grāmatu nodaļas nav, tur ierakstīšana tiek izdarīta pie vecākā notāra - staršij notarius.

Īpašuma tiesības (pravo sobstvennostji).

Pēc vecākā uzskata "īpašuma tiesības ir pildīgi neaprobežota vara pār lietu". Pie tā pieturas Savinji. Vēlāk šo teoriju pārlaboja un pa- pildināja šādi: "īpašuma tiesības ir vispilnīgākā peresanas vara pār lie-

tu, kādu vien pielaiž objektīvās tiesības". Tagad vajaga stingri atšķirt īpašuma tiesības no valdīšanas, jo arī zaglim ir valdīšana, bet viņš nav īpašnieks, t.i. vienai personai var piederēt faktiskā vara pār lietu, kaut gan viņš nav īpašnieks. Atņemtā faktiskā vara jeb valdīšana pār lietu nekādu iespaidu uz īpašnieka tiesībām neatstāj. Tas ir "formēlais" uzskats. Jāapskata, kādu stāvokli šai jautājumā ienem citu valstu kodeksi. Vācu BGB saka: "Īpašuma tiesībās ir vara, cik tālu tā neaprobežo citu personu tiesības". Šveices kodeksā un tāpat arī Franču kodeksā teikts: "Īpašumu tiesības ir: 1) tiesības lietot lietu, 2) tiesības ar lietu rīkoties". Tomēr šie jēdzieni noizsmoļ jautājumu.

Latvijas civillikums -

ar 707. pantu sākot dod mums īpašuma tiesību apzīmējumu: "Īpašums ir pilnīgas varas tiesības pār lietu. Tā tad pēc mūsu civillikumā īpašuma tiesībās ir: 1) tiesība lietu valdīt, 2) lietot, iegūt no viņas visus iespējamus labumus, 3) ar lietu rīkoties, vai noteikt par viņu, 4) noteiktā kārtā atprasīt no svešas valdīšanas, t.i. tiesība atstunt katru nošīs lietas. Mūsu civillikums turās pie "materiālā" uzskata, jo īpašumu tiesību funkcijas sīki uzskaita. Zemes grāmētā ierakstīt var tikai tās tiesības, kas likumā paredzētas; piem.: lietu tiesības, īpašuma tiesības, bet nevar ierakstīt ģimenes tiesības.

Dažādi īpašuma veidi.

Valdīšana varēja būt likumīga un nelikumīga, bet īpašuma tiesības vienīgi likumīgas. Tāpat īpašums nevar būt ļaunās vai labās ticības nozīmē, tādēļ arī ir vajadzīga cita iekārtojums. Dalītais un nedalītais īpašuma iedalījums ir visos kodeksos atņemts jēdziens, bet mūsu civillikumos pastāv. Īpašums-nedalāma tiesība. Vienā un tai pašā laikā viena lieta nevar būt divu personu īpašums, ņemot: dalītā īpašuma gadījumā.

I. Dalītā īpašuma jēdziens.

Dalītais īpašums ir tas, ka uz vienu un to pašu īpašumu vienā un tai pašā laikā pielaiž 2 īpašniekus. Dalītā īpašuma jēdziens attīstījies vēsturiski un pamats meklējams tai laikā, kad sākās Romas valsts mīksana, kad mazie zemes īpašnieki nodeva savas zemes lielīpašniekiem, kuri uzdeva šiem sīkīpašniekiem zemi apstrādāt. Tas ir tā saucamais kolonata veids. Dalītā īpašuma veids atdzīvojās atkal viduslaiku feudālā iekārtā: lēņu kungs un vasalis. Tiesisko stāvokli nodibināja sekoši: Tas, kuram piederēja īpašuma tiesības, bij tiešais virsīpašnieks, bet lietotāju sauca par ne tiešo jeb apakšīpašnieku. Tā tas bij Vācijā, tā arī pie mums līdz Kātrīnes II laikiem. Apakšīpašnieka tiesības ir ļoti plašas, kurpretim virsīpašniekam ir mazāk tiesības.

II. Īpašuma tiesisks lietotājs. (Eigentum Nutzungsrecht).

(Polzovanie na pravach sobstvennosti)

Īpašuma tiesīga lietošana iedalās: 1) obroka nomā, 2) mūža nomā. Obrokas nomā virspavēlnieks ļoti bēdīgs kungs, kuram tiesība saņemt nomu - obroku. Turpretim apakšniekam

0 Virsipašn. tiesība valdīt, lietot, savākt augļus, aizsargāt, mantot u.t. Ja apakšīpašnieks grib īpašumu pārdot, tad jāpazīno virsīpašniekam, kuram pieder pirmspirkšanas tiesības. Tās ir tā saucamās atpakalkrišanas tiesības - ius recadentia piem.: Rīgas pilsēta ir virsīpašnieks un visi zemes un nama īpašnieki ir apakšīpašnieki. No teoretiskā viedokļa to attaisnot nevar.

III. Kopīpašums. (Obščaja sobstvennostj, Miteigentum).

Īpašumu tiesību svarīgākais princips ir, ka viena un tā pati lieta, vienā un tai pašā laikā, nevar būt vairāku personu īpašums. Rodas jautājums, kā var nodibināties kopīpašuma jēdziens, kurš pielauj vairākus vienai lietai? - Zem kopīpašuma saprot ne realās, bet īpašuma "ideālās daļas" jo nams ir nedalāms. Tādēļ katrai personai pieder domājamā daļa no nama. Faktiski ir iespējams, ka šīs ideālās daļas pārvērsās realās, ja namu pārdod un naudu sadala. Kopīpašums bieži rodas starp mantiniekiem; piem.: Kadai personai, kurai piederējis kāds īpašums, mirstot paliek divi mantinieki. Tad kā redzams ir iespējams divu personu īpašnieku stāvoklis uz vienu īpašumu. Apzīmējums:

"Kopīpašums ir tādas īpašuma tiesības, kuras uz vienu un to pašu nedalāmu lietu pieder vairākām personām ne noteiktēs materiālās, bet viņu ideālās daļās". Nama atsovišķas daļas nepieder nevienam. Kopīpašumā esošu lietu var lietot tikai kopīgi un vienam līdzīpašniekam nav tiesības ar

visu lietu rīkoties. Ari majoritāte te nav pietiekoša. Ir viens izņēmums: ja nepieciešams izlabojums, tad to var izdarīt arī viens, bez pārējo piekrišanas, bet izlabojumam jābūt lietderīgam. Ja nu viens kopīpašnieks nesis izdevumus, tad 4 mēnešu laikā pārējiem ir jāatlīdzina izdevumi, jo pretējā gadījumā viņi zaudē daļu no mantošanas tiesībām. Kopīpašnieku daļu samēram ienēmos, izdevumos un izlabojumos jābūt noteikti norādītam. Ja tas nav paredzēts, tad pienem, ka pastāv vienlīdzīgas daļas. Ari augļi no kopīpašuma ir sadalāmi tais pašās daļās.

Katra kopīpašnieka tiesības.

Attiecībā uz savu daļu kopīpašniekam ir lāolas tiesības: 1) Ar savu ideālo daļu kopīpašnieks var rīkoties. Viņš to varpārdot, bet tikai ideālās daļas apmērā. Bet pārējiem kopīpašniekiem pieder pirms-pirkšanas tiesības. 2) kopīpašnieks var iekļāt savu ideālo daļu. 3) katrs kopīpašnieks var katrā laikā pieprasīt dalīšanu: vai nu labprātīgi, vai caur tiesu. Kad kopīpašums izbeidzās? - Dalīšanu var izdarīt - dabā vai naudā. Ja labprātīgi vienoties nevar, tiesa izdala kopīpašumu vai nu reali, piem.: zemi, vai arī piešķir kopīpašumu vienam un citiem kaut kā atlīdzina viņu ideālās daļas; Piem.: vienam piešķir īpašuma tiesības, bet otram var piešķirt servitūta tiesības. Ja nav citas izejas, tad tiesa kopīpašumu pārdod vairāksolīšanā. Loti bieži notiek ideālo daļu iekļāšana. Tas nekā! Bet kad nemaksā %, manta nāk pārdošanā. Tomēr ne vairs tikai iekļātāja īpašuma ideālā daļa, bet jau viss īpašums. Piem.: diviem kopīpašniekiem A un B pieder īpašums Ls. 3000,- vērtībā. B iekļājis kopīpašumu par Ls. 2000.- Tā ir kopīpašnieka tiesība! To viņš var! Tomēr pārdošanas gadījumā kreditors saņems tikai Ls. 1500.-, jo B bij iekļājis augstāki par savu ideālo kopīpaš. daļu. Cietējs būs kreditors. Bet kāpēc viņš deva?!

Īpašumu iedalījums: 1) individuālais jeb privāts īpašums, 2) valsts īpašums, 3) komandīts īpašumi.

L. U. Inž. zin. fak. bibliotēka.

Īpašuma objektīvie ierobežojumi.

Īpašnieks nav neaprobežots valdinieks par savu īpašumu, bet viņš pādots dažiem ierobežojumiem, kuri attiecās: 1) uz īpašuma atsavināšanu un 2) uz īpašuma lietošanu. Attiecībā uz nekustamu mantu, īpašniekam pieder nevien zemes virspuse, bet arī gaisa telpa virs viņa zemes un apakšzemes slāni. Īpašnieks uz savas zemes var rīkoties dažādi, pat ja būvējot atņemtu kaimiņam gaismu.

Atsavināšanas ierobežojumi.

Par īpašuma atsavināšanu pastāv likumi. Atsavināšanas svarīgākais aprobežojums ir - a i z l i o g u m s. Agrāk pret-atsavināšanu aprobežotas bij: 1) fideikomisu manta un 2) dzimtīpašums! No fideikomisiem minami divi: muižniecību gimeņu un romiešu. Tie jau atmesti. Svarīgāks aprobežojums bij 2) mantota manta - to nebija brīv atsavināt. Zem mantotas mantas saprot nevien vesēlu īpašumu, bet arī realās un ideālās daļas. Tas no mūsu civillikuma izskausts, bet vēl spēkā Vidzemes zemnieku tiesībās. Nekustamu mantu nedrīkst atsavināt bez tieslietu ministra atļaujas. Ari tiesas lēmums - rīkojums ir atsavināšanas aizliegums. Atsavināšanas aizliegums ir testaments un arī līgums, ja ievests zemes grāmatās. Daudz vairāk ierobežojumi ir īpašuma lietošanā; piem.: attiecībā uz ēkām un zemes gabaliem.

Lietošanas aprobežojumi.

Lietošanas aprobežojumiem šāvs pamats: publiskas vai tiesiskas intereses. Piem.: servitūti vienu aprobežo, bet otram piešķir zināmas privātas tiesības uz pirmā rēķina. Tas ir īstais servitūts, kuram pamatā ir tiesiskas intereses. Bet pirmais, t.i. publiskais aprobežojums tāds nav piem.: māja pilsētā sabrūk. Tad tās īpašnieks nevar mierīgi noskatīties, bet viņam jāspēr aizsardzības soli, vai viņš to grib, vai negrib. Publiskās lietošanas aprobežojumus iedala 3 kategorijās: 1) attiecībā uz ēku aizsardzību - vēsturiski interesantas ēkas nedrīkst iznīcināt, noplēst. Ēka pilsētā, kas sabrūk, ja izlabo, citādi var izlabot uz viņa rēķina. 2) Jaunbūves un pārbūves projektu apstiprināšana no Pilsētas Būvvaldes. 3) Pilsētās nedrīkst ierīkot ietaisos, jeb fabrikas, kuras apgrūtina tuvākos kaimiņus. Tuvāk par 3 pēdām pie kaimiņa robežām nedrīkst ierīkot mēslu bedres.

Tiesiskie aprobežojumi attiecībā uz zemes gabaliem.

Ir noteikumi attiecībā uz robežu sētu uzturēšanu no kaimiņiem, kā pilsētās, tā arī uz laukiem. Tie visiem zināmi. 1) ja uz personas īpašumu nojauši nokļūst sveša lieta, nevar liegt īstam īpašniekam šo lietu pa-

ņemt, bet ja nodarīti zaudējumi - tie jāatlīdzina. 2) īpašniekam jācieš, ka dabiskā kārtā notiek sniega vai ūdens notecēšana no augstāka zemes gabala. Pēc mūsu likuma jāpielauj arī mākslīgas ierīces ūdens novadīšanai. Tas paredzēts 1925. gadā 29. oktobra noteikumos par grāvju un citu ūdens notecēšanas ierīkošanu. 3) robežu sienas, grāvji, ežas jāuzskata kā kopīpašums. Ja par kaimiņa namu noliecies koks, tas jānocērt, citādi kaimiņš var nocirst un paturēt. Ja pār kaimiņu zemi būtu noliekušies koku zari, kuri apņotu, tad tiesība tos nocirst. 5) Katram īpašniekam kopējā mežā jāizcērt puspēdas plata stīga un tā jāiztīta.

Īpašnieka ierobežojumi un ūdens.

Lietošanas ierobežojumi uz ūdeņiem, kā arī mežiem pēdējā laikā radikāli grozījušies. Tas arī saprotams, jo pēdējā laikā daudz mežu un ūdeņu pārgājuši valsts īpašumā. Ūdeņi mūsu civillikumā iedalīti 3 šķirās: 1) jūra un publiski ezeri, 2) publiskas upes, 3) privāt ūdeņi. Tagad ūdeņus tikai šķiro: valsts un privāt ūdeņi. Sabiedriski lietojamas publiskās upes Latvijā ir sekošas: Vidzemē - Daugava un Gauja. Kurzemē - Daugava, Lielupe, Venta, Abava, Missa un Auce.

Ūdeņu lietošana.

Bez mūsu civillikuma spēkā vēl 1921. g. 6. septembra noteikumi par zvejas tiesībām. Publiskos ūdeņos zvejas tiesības pieder Zemkopības ministrijai, kurā šīs tiesības iznomā. Jūrā - zvejas tiesības tiesība katram pilsonim. Iekšējos ūdeņos - zvejas tiesības iznomā valsts. Kop-ūdeņos var zvejot kopīpašnieki. Robež-ūdeņos, katram īpašniekam tiesība zvejot "savā pusē" un zvejojot atra pusē - tiesība likt arī mietu pa galvu. Īpašnieks šiek ar likumu ierobežots kugošanas un pāstošanas labad sekoši: 1) jāatstāj upē zināma platuma caurbraucamais ceļš, kurš tagad noteikts kugojamās upēs 5 mtr., Daugavā 15 mtr.. Bet ja upe iztek īpašnieka robežās, tad tāds caurbraucamais ceļš nav vajadzīgs, 2) jāatstāj zināma brīva josla, tauvas josla, starp ūdeņi un apsērādājamo zemi. Īpašuma tiesības īpašniekam uz šīs joslas, protams, paliek. Ar jauno zvejas likumu noteikta tauvas josla ezeriem un upēm - 3 asis. Lielām sabiedriskām upēm, kultivētos krastos - 10 asis, jūrai - 60 asis. Arī zivīm jāatstāj caurejamais ceļš - 5 un 8 mtr. plats. Agrāk zvejas tiesības bij ļoti plašas, bet ar 1921. g. likumu zvejas tiesības ir ierobežotas. Līnus un kanepjus nedrīkst mērkēt zvejas ūdeņos. Dzirnāvienam nārstu laikā jāatstāj slūžas valā. Attiecībā uz dzirnāvienam pastāv vēl sevišķi noteikumi, piem.: lai ar ūdens novadīšanu nekaitētu plāvēm. Ūdens novadīšana ierobežota ar jaunu likumu tai zinā, ka nedrīkst ūdeņi novadīt no braucamām upēm tā, ka tiek traucēta kugošana. No kopūdeņiem nedrīkst novadīt ūdeņi tik lielā mērā, ka pamazinātos līmenis. Ierobežojumi attiecībā uz mežiem spēkā ar jauno mežu aizsardzības likumu.

1923. g. 12. jūlija - Mežu aizsardzības likums.

Šim likumam padoti visi meži, izņemot tie kuri nav 15 ha plati un pieder vienam īpašniekam. Tomēr dažādi izņēmumi: 1) aizsargu meži, 2) dabas pieminekļi tiek aizsargāti no likuma arī tad, ja tie nav - 15 ha plati.

1923. g. 31. decembra Medību likums.

Ar šo likumu īpašnieks tiek aprobežots tādejādi, ka vajaga mednieku apliecības, lai varētu katrs medīt savā īpašumā. Arī aizsautam medījumam nedrīkst dzīties pakal pāri robežai u. t. t. Mednieku biedrību biedri var medīt, ja biedrības nomājušas meža platību ne mazāk par 50 ha. Mednieku apliecības nevajaga plēšīgu zvēru medīšanai. Redzējām, ka īpašniekam ir vesela rinda aizliegumu, ierobežojumu. Šādiem ierobežojumiem tomēr pa lielākam daļai, sevišķi pilsētās, policojsk raksturs.

Īpašuma tiesību iegūšanu uz lietu.

Ikdienas dzīvē īpašuma tiesības iegūst caur pirkšanu. Bet juridiski tā īpašuma tiesības neiegūst. Ko saprot zem īpašuma iegūšanas? Īpašuma iegūšana ir tas akts jeb nožikums, kurš zināmai personai dod īpašuma tiesības uz kādu noteiktu lietu, īpašuma iegūšana var būt: 1) atvasināta un 2) pirmēja. Atvasinātā iegūšana ir tāda, kad īpašnieka tiesības dibinājas uz agrākā īpašnieka tiesībām, piem.: mantošana dāvināšana, pie mainas. Pretēji atvasinātai ir pirmēja iegūšana: a) ja ieguvējs nedibina savas tiesības uz iepriekšējas personas - īpašnieku, t. i., ja pirms iegūšanas nav pastāvējušas īpašuma tiesības. b) ja jaunā īpašnieka tiesības nedibinās uz agrākā īpašnieka tiesībām, t. i., ja starp pirmo īpašnieku un otro nav saķaru, piem.: pie atrastas lietas.

Kas var iegūt īpašumu?

Īpašuma tiesības var iegūt tikai darbības spējīgas personas. Izņē-

numa gadījumos ar tiesas spriedumu īpašuma tiesības var iegūt arī darbības nespējīgas personas. Īpašumu tiesību objekts var būt tikai ķermeņiska jeb materiāla lieta, bet nevar būt lietas, kuras aizliegts atsavināt.

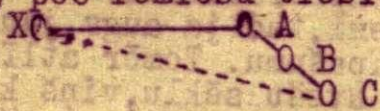
Atvasinātie īpašuma iegūšanas veidi.

L. U. Inž. zin. fak. bibliotēka.

Pie atvasinātiem iegūšanas veidiem pieder: 1) tradīcija jeb nodošana un 2) tiesas spriedums. Tomēr nesalīdzināmi lielāka nozīme ir tradīcijai.

Tradīcija jeb nodošana.

Kas ir tradīcija? Tradīcija apzīmē lietas nodošanu citai personai. Īpašuma tiesības var divējādā kārtā pāriet uz otru personu: a) īpašuma tiesības pāriet jau līdz ar zināma līguma noslēgšanu, b) nepietiek ar to vien, ka noslēgts līgums, vēl vajadzīga tradīcija - lietas nodošana. Tā tad vajaga lietu nodot valdīšanā, lai iegūtu īpašuma tiesības. Dažādos kodeksos ir dažādi uzskati par īpašumu tiesību iegūšanu: Mināma angļu - franču sistēma, pēc kuras - "pietiek ar līgumu, lai īpašuma tiesības pārietu". Franču kodcivīl ir spēkā visās romāņu zemēs. Vācu sistēma: tālredzīgākā. "Līgums vien īpašuma tiesības nepārnes, bet vajadzīga vēl tradīcija". Šī sistēma spēkā Vācijā, Šveicē un pēc mūsu civillikumu kopoējuma arī Latvijā. Kvintesence: tā tad pirkt var cik grib, bet ja pirkumam neseko tradīcija, īpašuma tiesības nepāriet. Tomēr no tradīcijas vien arī vēl nevar taisīt slēdzienu par īpašuma tiesību pāriešanu. Tradīcija vien vēl nav pietiekoša, bet lai īpašuma tiesības pārietu no vienas personas uz otru, tad vajadzīgs zināms "atsavināšanas darījuma izpildīšanas akts", kurš būs tradīcijas jeb nodošanas pamats t.i. "tiesām vajadzīga ir griba nodot īpašumu otai personai". Pērkot avīzi abi momenti notiek uz reizi: pārdošanas akts un tradīcija. Tradīcija kā īpašuma tiesību pārneseja piemērojama vienīgi uz kustamām mantām. Attiecībā uz nekustamu mantu līgums un tradīcija vēl nepietiek, bet vajadzīga arī korobotācija - ievēšana zemes grāmatās. Ar tradīciju viena persona nodod lietu otrai personai. Nodotānai vajadzīgs zināms nodošanas pamata-atsavināšanas akts, kam ir tiesiska nozīme. Kopā saņemot var teikt: tradīcija ir tas akts, kurš uz saistību tiesību pamata nodibina lietu tiesības. Tradīciju noteikumi: 1) no tradenta jeb nodevēja prasa: gribu un spēju nodot īpašuma tiesības. Tā tad darbības spēja tradentam nepieciešama. Romiešu tiesību princips ir tāds, ka neviena persona nevar nodot otrai vairāk, nekā viņai pašai pieder. Romiešu tiesībās šis princips izturēts pilnīgi, bet mūsu civillikumā tas nav pilnīgi izturēts. Tādēļ rodas sarežģījumi, jo var atdot otai personai vairāk, nekā pašam ir. 815. un 816. pants paredz, ja aiz kļūdas nodod cita lietu, vai kļūdās savās īpašuma tiesībās, tad darījums nav uzskatams par saistošu; citos gadījumos var pieprasīt zaudējumu atlīdzību. Dažādi piemēri: a) pēc romiešu tiesībām.

X nodevis A glabāšanā lietu, kuru A pēmis un pārdevis B, kurš lietu tālāk pārdevis C. Tagad, kad X atrod lietu pie C, viņš var to ņemt nost, kaut arī pēc 100 gadiem.

b) pēc mūsu tiesībām.

X nodod lietu glabāšanā A, kurš to pārdo. Kad beidzot X atrod lietu pie B, viņš, pēc mūsu civillikuma, nevar no B

atņemt lietu, bet jāgriežas pie A dēļ atlīdzības. Tas ir gadījumā, ja īpašnieks labprātīgi nodevis glabāšanā lietu. Ja lieta zagta, tad zagļa valdīšana tiek pārtraukta. Ja zaglis A būtu lietu pārdevis tālāk B-am, tad tādā gadījumā arī viņa valdīšana tiek pārtraukta. 2) saņēmēja personai arī vajadzīga griba un spēja iegūt īpašumu. Kā saņēmējs var darboties arī pārstāvis. Kustamas mantas ieguvējam jābūt labā ticībā uz tradentu. Nodevējam nav jāzin, ar ko viņam darīšana: vai ar principālu, vai pārstāvis. Darījumu šē atkal iznīcina kļūda par īpašuma tiesībām, piem.: ja iegūst īpašuma tiesības uz paša īpašumu. 3) noteikums: lietu jānodod noteiktai personai, uz kuru vērsta tradenta griba, 4) noteikums: tradīcija var notikt arī ar atliekošu vai atceļošu nodacījumu. Piem.: pārdošanā uz nomaksu slēpjās atliekošs nosacījums. Te lieta tiek gan tradēta, bet pāriet īpašumā tikai tad, kad visa pirkšanas summa nomaksāta, t.i. īpašuma tiesības konstatē tikai ar nosacījuma iestāšanos. 5) noteikums: nodošanas jeb tradīcijas forma principā ir parastā valdīšanas nodošana, bet ir nepieciešama griba īpašumu nodot. Ja abas puses kļūdījušās darījumos, tad īpašuma tiesības šē tomēr pāriet, jo abu personu griba ir vērsta uz īpašuma pāriešanu. Lietas valdīšanu pārņem, uzliekot savu zīmotni iebāžot kabatā, ieslēdzot savā telpā u.t.t. Uzrādot konosamentus, preču zīmes un rē-

kinus, arī ar cita zīmogu apzīmēta lieta tiek nodota uzrādītāja īpašumā. Attiecībā uz nekustamiem īpašumiem vajadzīga koroborācija. Mūsu tiesības pieturas pie kauzālās koroborācijas sistēmas, t.i. koroborē taisni to tiesisko pamatu, ar kuru īpašuma tiesības pāriet no vienas personas uz otras proti: koroborē - līgumu.

II. Īpašuma tiesību iegūšana ar tiesas spriedumu.

Tiesas spriedums nevienam īpašuma tiesības piešķirt nevar, bet var tikai atzīt: vai personai ir tiesības, vai nav. Tā tad tiesa konstatē tikai tiesisko stāvokli un nopaklausības gadījumā piespiež spaidu kārtā izpildīt tiesas lēmumu. Tomēr dalīšanas prāvās tiesas var nodibināt īpašuma tiesības, piem.: ja kopīpašuma ideālās daļas tiek izspriestas. Arī konfiskācijas gadījumā tiesa var piespriest īpašuma tiesības atraujot tās vienai personai un piešķirot otrai, vai arī valstij. Dalīšanas prāvā - tradīcija nav vajadzīga, bet īpašuma tiesības pāriet tūlīt pēc sprieduma spēkā stāšanās. Arī kālas nēmējs zināmos gadījumos var prasīt, lai viņam atdod lietu par īpašumu. Tiesas spriedums par nekustamiem īpašumiem pats par sevi nav pietiekošs, bet īpašuma tiesības var pāriet tikai ar koroborāciju.

Pirmējie īpašuma iegūšanas veidi.

I. A k c e s i j a jeb pieaugums.

Pirmā akcesija.

Tā ir nekustamas lietas pievienošana otrai nekustamai lietai. Te izšķir vairākus gadījumus: 1) salas izcelšanās upē. Ja upē pieder vienai personai, tā īpašuma tiesības iegūst uz visu salu, 2) upes gultnes pārgrozišanās. Tad krasta īpašnieki ieņem veco gultni proporcionāli savām robežām, 3) pieskalojumi. Ja kādam zemes īpašniekam būtu noskalots zemes gabals, var prasīt atlīdzību no tās personas kurai pieskalots.

Otrā akcesija.

Tā ir kustamu lietu savienošanos ar nekustamām lietām. Ir divi gadījumi: 1) mehaniska savienošanos, piem.: ēku uzcelšana. 2) un dabiska apvienošanos, t.i. apstādīšana jeb apsēšana. Pēc mūsu civillikuma ēka ir zemes sastāvdaļa. 771. pantā tas skaidri teikts.

Kāds uzcel ēku uz svešas zemes.

1) gadījums: kāds cel ēku, zinādam, kad cel uz svešas zemes. Tad zemes īpašnieks kļūst par ēkas īpašnieku. Ēkas uzcelējs var tikai prasīt atlīdzību par ēku, vai arī viņu noārdīt, 2) gadījums: ja persona aiz pārskatīšanās vai klūdīdamās uzcēlusi ēku uz svešas zemes, tad viņam tiesība prasīt atlīdzību par savu ēku. Kā mēr viņš to nedabon, var paturēt zemes gabalu, bet arī tikai tad, ja klūda atvainojama.

Svešas zemes apsēšana un apstrādāšana.

Ja kāds aiz pārskatīšanās apsējis svešu zemi, tad ja augs jau laidis zeme saknes, viņš kļūst par zemes īpašnieka īpašumu. Tomēr atlīdzību var prasīt. Ja kāds aiz pārskatīšanās iesējis svešu sēklu, viņš kļūst par sēklas īpašnieku, bet sēkla jāatlīdzina. Ja kāds apsējis svešu zemi, zinādam, ka tā nav viņa, t.i. launprātīgi, tad zaudē visu...

Trešā akcesija.

Tā ir kustamas lietas savienošanos ar kustamu, piem.: kad lietas tiek salietas sajauktas, sakausētas u.t.t.. To jāskatās, vai kāda darbība notiek labā ticībā, vai launā; un attiecīgās lietas augstākā vai zemākā kvalitātē, piem.: labības sajaukšana notikusi labā ticībā, tad var prasīt pilnīgu atlīdzību, vai prasīt jaunu lietu. Ja tas noticis launā ticībā, tad no viņa otra persona var prasīt visaugstāko atlīdzību, kāda lietai vien var būt. Ja savienojums noticis nejausī vai uzvienošanos pamata, starp abām personām nodibināties kopīpašums.

II. O k u p a c i j a.

Okupācija ir panemšana jeb sagrašanās savās rokās. Tās ir visprimitīvākais īpašuma iegūšanas veids. Okupācija ir īpašumu tiesību iegūšana uz bezīpašnieka lietu. Pēc mūsu iekārtējuma, tas ir otrais pirmēja īpašuma iegūšanas veids. Citiem vārdiem okupācija ir lietas faktiskā saņemšana savā varā. Še sakrīt valdīšanas un īpašumu iegūšanas momenti. Civilizētās un tiesiskās valstīs okupācija tiek aprobežota. Okupēt var tikai bezīpašnieka lietas, tas ir tādas, kurām īpašnieka nekad nav bijis, vai kur īpašnieks pats pametis. Tomēr bezīpašnieku lietas tagad apgrozībā ir maz. Latvijā arī zemes okupācija nav iespējama, jo bezīpašnieku nekustamaj īpašumu nav.

Tagad okupācija attiecināma tikai uz kustamām lietām, kuru tomēr arī nav daudz. Pēc mūsu civillikuma okupācijas priekšmets var būt: 1) bezīpašnieka lopi vai zvāri, kuri atrodas savā patvaļīgā brīvības stāvoklī. Tādus kustoņus var okupēt katrs uz savas zemes, vai noķerot slazdos. Attiecībā uz bišu stropiem pastāv sevišķs noteikums, kurš noliedz bišu stropus, spiešanas gadījumā, okupēt, bet par stropa atrašanos jāpaziņo īpašniekam. 2) nedzīvas kustamas lietas. Uz lietām okupants iegūst īpašuma tiesības, ja ieguvējs ir pirmais īpašnieks. Uz no jūras izmestām lietām - koraļiem dzintaru un c. - okupants tūlīt iegūst īpašuma tiesības. Tāpat uz nometām lietām, ja īpašnieks no viņām atsacījies. 3) pazaudētas un apslēptas lietas.

Nozaudēto lietu okupācija.

"Lieta ir nozaudēta, kad zaudētājs nezina, kur tā atrodas, vai nespēj atdabūt to atpakaļ savās rokās". Nozaudēta lieta netiek uzlūkota, kā bezīpašnieka lieta, bet atradējam uzlikts pienākums atdot atrasto lietu. Tā tad atradējs neiegūst īpašuma tiesības, bet var iegūt atradēja algu. Ja īpašnieks nav zināms, lieta jānodod policijā, kura lietu iņsludina, Pilsētās atrastā lieta jāpieteic policijā 3 dienu laikā, bet uz laukiem 3 nedēļu laikā. Īpašniekam viena gada laikā jāpūrodas saņemt savu pazaudēto lietu atpakaļ. Tas civillik. 739.pants. Ja īpašnieks gada laikā neierodas, tad Kurzemē noilguma ceļā īpašnieka tiesības iegūst atradējs. Vidzemē šīs lietas pārdod, ja īpašnieks termiņa gada laikā nav pieteicies un 1/3 nāk par labu atradējam, bet 2/3 vietējai pašvaldībai. Ja īpašnieks ierodas pēc pazaudētas lietas, tad atradējs var tikai pieprasīt atlīdzību 1/3 apmērā no priekšmeta vērtības.

Apslēptas mantas okupācija.

Par apslēptu mantu (klad) sauc visas vērtīgas lietas, kuras ierakstas zemē, iemūrētas sienā vai citādi apslēptas un kuru īpašnieks, pagājušā ilgā laikā, dēļ, vairs nav zināms. Apslēpta manta piekrīt okupantam. Ja apslēpta manta atrasta savā zemē, tā piekrīt atradējam, kurš ir zemes īpašnieks. Apslēptas mantas meklēšana svešā zemē - aizliegta, bet ja kāds tomēr meklē un atrod, tad atrasto apslēpto mantu dabon zemes īpašnieks. Bet ja apslēptu mantu atrod nejausī cita zemē, tad atradumu daļa starp zemes īpašnieku un atradēju.

III. Specifikācija jeb apstrādājums.

Specifikācija ir kustamu lietu apstrādājums, ar kuru tiek radīta jauna lieta; piem.: uz audekļa gabala uzziņēta glezna, no koka izstrādāta lieta. Bet ja materials un darbs pieder dažādām personām, tad rodas komplikācijas. No romiešu laikiem pastāv divi uzskati: 1) kam pieder materials, tam pieder lieta, t. i. tai gadījumā, ja lieta pārvēršama atpakaļ materialā - tā pieder īpašniekam; pretējā gadījumā 2) lieta pieder izstrādātājam. Pie Romiešu uzskata pieļurēties nevar. Franču tiesībās - īpašuma tiesības pieder materiala īpašniekam, ja lietas apstrādājums nav bijis pārāk vērtīgs. Vācijas un Šveices kodeksos raugās uz to, kas vērtīgāks: materials vai darbs. Tā tad īpašuma tiesības izspriež pēc vērtīguma. Pēc mūsu tiesībām īpašuma tiesības uz lietu iegūst tikai tad specifikacijas ceļā, kad apstrādājums bijis 1) māksliniecisks vai amatniecisks un 2) apstrādājuma notikusi labā ticībā. Bet ja apstrādātājs bijis ļaunā ticībā viņš stāv atkarībā no materiala īpašnieka, kurš var prasīt "visaugstāko atlīdzības cenu" par materialu, vai pašu lietu. Apstrādātājam labā ticībā uzlikts par pienākumu atlīdzināt materiala vērtību, bet ne viss augstāko, vai atdot līdzīgu materialu.

Auģļu iegūšana.

Viens no īpašuma iegūšanas veidiem ir - auģļu iegūšana. Auģļu iegūšana iedala: 1) dabiskos, 2) civilos un 3) industriēlos. Ar šo iedalījumu esam jau iepazīnušies civiltiesību kursā. Vispārējā daļā, resp. mūcībā par lietām. Tādēļ piegriezīsim šeit vērību ne tik daudz pašiem auģļiem, kā viņu iegūšanai. Mūsu tiesībās dabiskie un civilauģļi nostādīti uz vienas pakāpes. Tomēr tam ir sava cēns puse. Civilauģļi ir procentes no kapitāla, nomas, īres maksa. Dabiskie auģļi: Kamēr auģlis atrodas vēl sakarā ar galveno lietu, tāmēr vēl auģļa nav, bet auģlis ir - sastāvdaļa. Kad auģlis atdalīts no galvenās lietas, viņš pats kļūst par galveno lietu; piem. ābolis no āboles. Galvenās lietas īpašnieks iegūst īpašuma tiesības uz auģļiem no nošķiršanas momenta. Līdz ar auģļa nošķiršanos no galvenās lietas pēc mūsu civillikuma par īpašnieku kļūst arī īpašuma tiesīgs lietotājs. (apakšīpašnieks) un labticīgs valdītājs. Ja kādai personai pieder tikai tiesības lietu lietot, piem.: nomniekam, viņš iegūst tiesī-

bas uz augļiem tikai tad, kad saņem augļus savā valdīšanā, vai ja novākšana izdarīta viņa uzdevumā no citas personas. Personas, kurām ir tiesības lietot tikai galveno lietu, neiegūst īpašuma tiesības par augļiem.

Industriēlie augļi: Lietotājs iegūst tiesības uz industriēliem augļiem nō tā laika, kad pabeigti viņu radīšanai nepieciešamie darbi. Tas pēc Vācu tiesībām.

Lietas labticīga un ļaunticīga valdītāja
augļu iegūšana.

Labticīgs lietās valdītājs tāpat iegūst tiesības uz augļiem ka pats īpašnieks, t. i. pēc nošķiršanas no galvenās lietas. Gadījumā ja viņam augļi jāatdod īstam īpašniekam, jāatdod tikai tas, kas vēl nav izlietots. Ļaunticīgam valdītājam jāatdod īstam īpašniekam visi iegūtie augļi. Šādā gadījumā īstam īpašniekam tiesība pieprasīt visaugstāko atlīdzību. Dabisko augļu iegūšana jāatšķir no civilaugļiem: īpašuma tiesības uz dabiskiem augļiem iegūst pēc nošķiršanas no galvenās lietas. Ar civilaugļiem lieta komplicētāka, jo šo rodas saistības prasība. Tiesības uz civilaugļiem īpašnieks vai pilnvarnieks iegūst tikai terminā, tikai tad, ja prasību uz prasību dēļ augļiem var realizēt, piem.: ja nesamaksā īres naudu. Tādēļ ir slikti, ka mūsu (tiesības sabāž civil un dabiskos augļus kopā).

N. Īpašuma tiesību iegūšana noilguma ceļā.
(Ersitzung, давностj).

So noilgumu sauc par "iegūšanas jeb akvizitīvo" noilgumu. Pazīstams arī "dzēšanas noilgums", ar kuru zaudē tiesības, bet iegūšanas noilgums pavīsam kas cits, jo pēc zināma laika notecējuma persona lietu var iegūt par īpašumu. Iegūšanas noilgums attiecas galvenam kārtam uz nekustamiem īpašumiem: Tiesības ir mūžīgas un tādēļ katrai personai vajadzētu būt tiesībām uz īpašumu mūžīgi. Tomēr tā nav. Piem.: kāds iesēdies cita īpašumā, par kuru īstais īpašnieks tomēr nemaz nointeresējās. Tad pēc ilgām gadiem, ja īstais īpašnieks nav ieradies aizstāvēt savas intereses, lietotājs var griezties zemes grāmatas nodaļā ar pieprasījumu, lai pārraksta īpašumu uz viņa vārdu. Tā tad īstais īpašnieks zaudējis tiesības, piem.: uz savām lauku mājām, par kurām viņš zināmā laika notecējumā nav interesējies. Tomēr ar noilguma tiesībām jābūt ļoti uzmanīgam. Iegūšanas noilguma civiltiesiskais apzīmējums šāds: "Iegūšanas noilgums ir īpašuma iegūšana uz noteiktā kārtā kvalificētas valdīšanas pamata". Valdīšanai jābūt savienotai ar gribu - valdīt kā par savu īpašumu. Īpašuma tiesību iegūšanai noilguma ceļā ir šādi noteikumi: 1) Valdīšana: tai personai, kura kādu lietu "grib" iegūt īpašumā, vajaga būt netīkai lietas turētājam, bet arī valdītājam. Valdīšanai jāturpinās visu laiku, bet lietas turēšana var uz laiku pārtraukties. Noilguma ceļā var iegūt atsevišķas kermeniskas lietas, bet ne lietu sastāvdaļas. 2) tiesiskais pamats jeb iustus titulus. Valdīšanai jābūtinās uz tāda pamata, kas pats par sevi varēja piešķirt viņam īpašuma tiesības, bet kurš attiecīgā gadījumā aiz kāda kavēkļa šīs tiesības nav piešķīris. Zaglis nevar iegūt īpašuma tiesības tiesiskā pamata trūkuma dēļ. Civillikuma kopojuņa 830. pants runā par tiesisko pamatu un agrāk minēto akcesiju un okupāciju. Turpat tālāk uzskaitīti visi tiesiskie darījumi: ar kuriem var iegūt īpašuma tiesības; piem.: a) testamontu, b) mantošanu, c) uz līguma pamata, d) dāvinājums un e) likumīgā spēkā gājuši tiesas spriedumi. Dažreiz persona domā, ka ir tiesisks pamats, bet patiesībā tāda pamata nav, piem.: persona pērk nekustamu īpašumu no garā vājā, tad mūsu likums paredz, ka šādam darījumam ir likumīgs pamats, tikai pircējam ir jābūt labā ticībā, t. i. jāpierāda ka pircējs ir tieši vai netieši maldījies. 3) Labā ticība - bona fides - ieguvēja pusē. Labai ticībai ir sava gaišā pusē un ēnas pusē. No pozitīvās pusēs tā ir valdītāja - ieguvēja pārliecība, ka attiecīgais tiesiskais pamats varēja piešķirt īpašuma tiesības; no negatīvās pusēs - ieguvējs nezinājis kavēklus, kuri stājās īpašuma tiesību iegūšanai ceļā; piem.: ieguvējs pircis, bet nezinājis, ka pircis no garā vāja. Tas būtu pirkums labā ticībā un ieguvējs tomēr iegūst īpašuma tiesības. Sliktā ticība: ja ieguvējs zinājis, ka persona, no kuras pērk, ir garā vājā un tomēr pircis, tad viņš īpašuma tiesības neiegūst. Labai ticībai vajaga būt ka valdīšanas sākumā, tā turpināties visā valdīšanas laikā. Ja "labā ticība" ar laiku pāriet ļaunā ticībā, tad pēc mūsu likumiem tādus gadījumus valdīšana nenovod pie īpašuma tiesībām. Pie iegūšanas prasa ir no pilnvarnieka ir no principāla labu ticību, bet valdīšanas turpināšanā, vienīgi no principāla. 4) Laika notecējums arī vajadzīgs. "Laika notecējums ir terminš, cik ilgā vajaga valdīt lietu, lai to iegūtu par īpašumu". Laika termini ir dažādi; arī attiecībā uz kustamo un nekustamo mantu pastāv terminos starpība. Kustamai mantai Vidzemē un Piltenēs apgabalā - gads

un diena; Kurzemē - 3 gadi. Nekustamai mantai Vidzemē un Piltenes apgab. - 10 gadi Kurzemē, - 6 gadi bet ja ieguvējs dzīvo ārpus Kurzemes, tad 12 gadi. Termins beidzās ar pabeigto termiņa dienas iestāšanos. Ar 20. augustu 1924. g. likumu visā valstī tikai viens termiņš: nekustamai mantai 10 gadu, kustamai - 1 g.

5) Valdīšanai vajaga būt noārtruktai. Kad valdīšanu pārtrauc, tā iet zudumā. Valdīšana tiek pārtraukta: 1) ja ieguvējs zaudē valdīšanu, 2) kad īpašnieks izlieto savas īpašuma tiesības ieguvējam zinot, 3) kad ieguvējs pats atzīst īpašnieka īpašuma tiesības, 4) ja tiesā celta sūdzība, vai prasība par īpašuma tiesībām. Minētā pirmā gadījumā valdīšana tiek pārtraukta pret visām personām, bet pārējos gadījumos tikai pret lietotāju, kurš pats uzstājas kā īpašnieks. Iegūšanas noilgums var apstāties sekošos gadījumos. Apskatīsim vispirms personas pret kurām noilgums apstājas: 1) vācību varā esošiem bērniem pret vecākiem par viņu atsovišķo mantu līdz viņu pilngadībai, 2) sievai pret vīru attiecībā no laulībā ienesto mantu pa laulības laiku, 3) nopilngadīgiem un garā slimiem pret jebkuru personu pa aizbildnības vai aizgādības laiku, 4) kara vīriem pret jebkuru personu kara laikā, 5) piespiestā prombūtnē esošiem dienstā darīšanās vai citās. Personai atrodoties labprātīgā prombūtnē, noilgums apstājas tikai tad, ja pārstāvja neatstāšana ir rupja kļūda. 6) pret visu šo personu mantiniekiem, 7) kara laikā, kad pārtraukta tiesu darbība, kad ņemta iespēja savas intereses aizstāvēt - noilgums arī apstājas. Vispār noilgums apstājas tad, kad personai pret kuru noilgums tek, ņemta iespēja aizstāvēt savas intereses. 8) nepieciešama arī lietas iegūstamība noilguma ceļā: lietas, kuras nevar būt par privātsaimnieciskā īpašumu, no iegūšanas noilguma ceļā izslēgtas. Rodas jautājums, kas tās par lietām, kuras nevar būt par privātsaimniecisku īpašumu? Pēc mūsu tiesībām tās būtu: valsts īpašums, baznīcas un labdarīgo iestāžu lietas, kā arī Vidzemē - pilsētu lietas. Minētās lietas noilguma ceļā iegūt nevar, izņemot tai gadījumā, ja tas nav paredzēts atsavināšanas noteikumos. Atsavināšana var būt arī aizliegta. Tomēr aizliegums kavē noilgumu tikai tad, kad tas bijis atzīmēts zemes grāmatā. Tāpat noilguma ceļā nevar iegūt lietu: ja tā zagta, vai nolaupta, vai ar citādiem varas līdzekļiem iegūta.

Notecējuša noilguma sekas ir sekošas: īpašuma tiesības uz kustamu mantu stājas tūlī spēkā pēc noilguma termiņa iestāšanās. Tomēr iegūstot nekustamu īpašumu vajadzīga koroborācija. Pirms koroborēšanas ieguvējam vēl nav īpašuma tiesības. Kustamu mantu iegūšanas gadījumi noilguma ceļā ir ļoti reti. Zagtai mantai noilgums nemaz netek. Bet ja īpašnieks labprātīgi izlaidis savu lietu no rokām un tā persona, kurai lieta uzticēta, to pārdod, noilgums nemaz nav vajadzīgs. Pircējam vajaga pierādīt, ka tas pircis labā ticībā. Noilgumu pierādīt ir ārkārtīgi grūti. Lai iegūtu īpašuma tiesības, jāpierāda: 1) ka persona īpašuma valdījusi noilguma sākumā un noilguma beigās, kādēļ turpinās joprojam, 2) jāpierāda, ka bijis tiesisks pamats par lietu valdīt. Ja pierādīts ir tiesiskais pamats, nav jāpierāda labā ticība. Lai būtu ērts pārskats par dažādajiem īpašumu iegūšanas veidiem, attēlosim tos šematiski:

īpašuma iegūšanas veidi.

Pirmēja īpašuma iegūšana: Atvasināta īpašuma iegūšana:

1) akcesija, 2) okupācija,	1) tradīcija jeb nodošana
3) specifikācija, 4) noilguma ceļā.	valdīšanā.
	2) tiesas ceļā.

īpašumu tiesību zaudēšana.

īpašuma tiesības var izbeigties: 1) ar īpašnieka gribu un 2) bez jeb pretīpašnieka gribas. Ar īpašnieka gribu īpašums izbeidzās: 1) caur tradīciju jeb nodošanu, kad īpašnieks ar savu gribu nodod lietu cita valdīšanā, 2) ar atteikšanās vai pamešanu, kad īpašnieks atteicās pat no īpašuma tiesībām, lietu aizmetot projam, vai piem saket: man tā lieta apnikuši, lai viņu ņem, kas grib!

īpašumu tiesības izbeidzās pret īpašnieka gribu sekošos gadījumos: 1) lietas bojā eja - iznīcināšana, piem.: dabas katastrofā. Tas svarīgākais gadījums, 2) lietas īpašuma tiesības iegūst cita persona pret īpašnieka gribu, piem.: caur specifikāciju, akcesiju, noilguma ceļā, 3) izbeidzās ar tiesas spriedumu dalīšanas prāvās un konfiskāciju gadījumos, 4) izbeidzās ar atcelošu nosacījumu iestāšanos, vai ar termiņa notecējumu, 5) caur ekspropriāciju valsts vai sabiedrības vajadzībām. īpašuma tiesības uz meža zvēriem izbeidzās tad, kad tie izbēg brīvībā,

Ekspropriācija - piespiedu atsavināšana.

Tā iespējama valsts vai sabiedriskām vajadzībām. Tas ir 24.maijā 1923.g. likums - "par privātas mantas piespiedu atsavināšanu pašvaldībai vai valstij par labu". Šā likuma pamata principi ir: 1) atsavināšana izdarāma tikai pret atlīdzību un 2) uz atsevišķa likuma pamata.

Atsavināšanas gaita.

Likumu par atsavināšanu Saeimā ierosina ministru kabinets. Par atlīdzību jāpanāk vienošanās starp valsti un privat personām. Atsavināmā īpašuma novērtēšanu izdarā miertiesnesis, bet ja ar pēdējā novērtējumu nav mierā, lēmumu var pārsūdzēt Apgabaltiesā un pēdīgi Senātā. Ja atsavinātās mantas ieguvējam tā vairs nav vajadzīga, tad vecajam īpašniekam tiesība 5 gadu laikā lietu atpirkt par sumu, kāda viņam samaksāta atsavinot. Tā tad agrakam īpašniekam pieder prieks pirkšanas tiesības.

ĪPAŠUMA TIESĪBU AIZSARDZĪBA.

Īpašumu aizsargā likums. Īpašums principā tiek pieņemts kā brīvs no visādiem aprobežojumiem. Civillik. kop. 874. 875. un 876. panti nosaka, ka var aizliegt lietot citam savu lietu, tas sevišķi paredzēts 874. pantā. Uz īpašumu īpašnieks konstatē savas tiesības vienmēr absolūti, viņam tiesība prasīt, lai neviens viņa lietu neizlietotu. Pēc 875. panta īpašniekam pieder pasaizsargāšanās tiesība un tiesība iznīcināt cita lietu, kura apdraud viņa īpašumu. 876. pants runā par tiesas aizsardzību.

Īpašumu tiesības var aizskārt dažādi: 1) bojājot personai piederošu lietu, 2) traucējot valdīšanu vai to atņemot. Valdīšanu var traucēt tādejādi, kad kaut gan lieta ir paša īpašnieka rokās, otrai personai rodas tieksmes viņam valdīšanu traucēt. Ja īpašuma tiesības aizskārtas, tad īpašniekam atliek valdīšanas aizsardzība. Tādā gadījumā īpašniekam savas īpašuma tiesības nav jāpierāda, bet tikai jāizrāda uz to, ka viņš lietu valdījis. Valdīšanas aizsardzību var prasīt gada laikā.

Vindikācija jeb sūdzība vai prasība par īpašuma tiesībām.

(rei vindicatio - īsk o pravie sobstvennostji).

Īpašniekam jāķeras pie vindikācijas, kad īpašnieks nevalda, bet valda neīpašnieks, tas ir, kad faktiskā vara par lietu ir neīpašniekam. Vindikācija ir "īpašnieka-nevaldītāja sūdzība vai prasība pret neīpašnieku-valdītāju". Citiem vārdiem: Vindikācija ir īpašnieka sūdzība dėl īpašuma atdošanas ar visiem izdevumiem un zaudējumiem. Vindikācijas sūdzības mērķis ir - īpašuma atzišana un valdīšanas atjaunošana, t.i. 1) atzīt īpašuma tiesības un 2) lietu atdot. Te ļoti spilgti izpaužas īpašnieka vara par īpašumu. Vindikācijas sūdzība arī pie mums pārņemta no romiešu tiesībām.

Sūdzētājs (īpašn.nevald.) Atbildētājs (neīpašn.valdītājs)

Vindikācija.

Vindikācijas nosacījumi.

Sūdzētājam ir tiesība celt par savu lietu atprasīšanas sūdzību, bet ar šādiem nosacījumiem: 1) prasītājam jāpieder īpašuma tiesības. Tās viņam jāpierāda. Īpašuma tiesībām vajaga pastāvēt sūdzības celšanas laikā, 2) jāpierāda, ka atbildētājs lietu tur (valdīšana nav jāpierāda). Vindikācijas sūdzība vērsta pret ikkatru, kas uz pieprasījumu lietu neatdod. Sūdzība var tikt apturēta, ja turētājs pierāda, ka prasītājam nekādas tiesības uz lietu nav. Ja persona - atbildētājs savu valdīšanu noliedz, tad sūdzētājam savas tiesības nemaz nav jāpierāda, bet lieta tiek tūlīt piepriesta bez kaut kādiem pierādījumiem.

Ficta possessio.

Tiesu praksē ir gadījumi, kad persona - lietas turētāja nav valdītāja, bet tiesā uzstājas kā atbildētāja. Tā ir fiktīva valdīšana un par tādu paredzēti speciāli vindikācijas noteikumi: 1) ja kāds, nebūdams valdītājs uzstājas kā atbildētājs prāvā, pret viņu tiek taisīts spriedums itkā viņš būtu valdītājs, t.i. tad tiesa var spriest par vērtības atdošanu kā no valdītāja, 2) ja atbildētājs gribēdams izvairīties no sūdzības, launprātīgi atsavinā lietu līdz prāvas sākumam, tad tādā gadījumā pret viņu tiek taisīts spriedums, itkā viņš vēl valdītu par lietu, 3) īpašuma sūdzī-

kas objekts var būt tikai ķermeniska lieta un ķermenisku lietu kopība, bet ne visa manta. Vindikācijas sūdzība vērsta kā pret kustamu tā arī pret nekustamu mantu. Romiešu tiesībās vindikācija bij pilnīgi neaprobežota, jo bij izvests princips: "kur es savu lietu atrodu, tur es viņu atnemu, atprasu". Bet noilguma termiņš romiešu tiesībās bij viens gads. Pēc šī termiņa vadicēt vairs nevarēja.

VINDIKĀCIJAS APROBEŽOJUMS ATBILDĪBĀ UZ KUSTAMU MANTU.

Ja īpašnieks kustamu lietu "u z t i c ē j i s" (aizdevis, iekļājis, nodevis, glabāšanā u. t. t.) kādai citai personai un pēdējā nodevuse labticīgas trešās personas "valdīšanā", tad īpašuma sūdzība pret pēdējo nav pieļaujama. Šis vindikācijas aprobežojums paredzēts 923. pantā. Tādā gadījumā īpašniekam paliek tikai prasība pret to, kam tas savu lietu uzticējis, bet ne pret trešo personu - labticīgu valdītāju. Šis vindikācijas ierobežojums pārņemts no Vācu tiesībām un pamatoja uz vācu principiem, uz parunām: 1) "Hand muss Hand wahren und 2) Wo man seinen Glauben gelassen hat, da muss man ihn wieder suchen. Attēlosim grafiski tos gadījumus, kad pēc mūsu tiesībām var lietu no trešām personām vadicēt un kad to nevar.

Pirmā gadījumā īpašnieks savas tiesības pret trešo personu - valdītāju vairs vadicēt nevar. Otrā gadījumā starp īpašnieku un trešo personu stāv zaglis, tādēļ uz šo attiecību vindikācijas aprobežojums neattiecas un īpašnieks var celt īpašuma sūdzību pret trešām personām. Ja lieta iet šādu ceļu īpašnieks no trešās personas (labticīgā valdītāja) savu lietu var vadicēt. Ja kāda lieta pārdota utrupē, tāda lieta vairs nav vadicējama, kaut viņa arī būtu bijusi zagta. No vindikācijas aprobežošanas principa ir daži izņēmumi: 1) kalpotājs nevar atsavināt sava saimnieka lietas, kuras viņam uzticētas. Saimniekam pret trešām personām pieder vindikācijas tiesības. 2) Pēc Vidzemes tiesībām amatnieks, pārvaldītājs un kugnieks nevar atsavināt viņam uzticētās lietas. Ja viņi būtu lietas atsavinājuši, un nodevuši trešām personām, īpašniekam paliek vindikācijas tiesības, bet viņam jāatlīdzina trešai personai izdevumi, piem.: persona nodod kurpniekam zābakus pazolēšanai par Ls.4.-. Ja kurpnieks zābakus atsavina vai aizdod trešai personai, tad istajam īpašniekam, ja viņš grib dabūt zābakus atpakaļ, jāsamaksā trešai personai tikai Ls.4.- kaut gan tā var būt samaksājusi kurpniekam daudz vairāk.

Atbildētāja stāvoklis pret vindikācijas sūdzību. Atbildētājs var apstrīdēt sūdzības pamatu, t. i. sūdzētāja īpašuma tiesības. Bez tam viņam vēl pieder speciēlas ierunas: 1) īpašuma ieruna: kad atbildētājs apgalvo, ka viņš pats ir īpašnieks, 2) pirktas un nodotas lietas ieruna: ka atbildētājs no sūdzētāja paša ieguvis lietu par īpašumu, 3) ieruna par tiesību turēt lietu uz lietu tiesību pamata, 4) ieruna par tiesību lietu turēt uz saistību tiesību pamata, piem.: līgums, 5) īpašuma sūdzības noilguma ieruna: kad prasība noilgusi, jo prasība nav celta istā laikā, 6) Hand muss Hand wahren, 7) Aizturēšanas jeb retencijas tiesību ieruna (pravo udjeržanija): lietu atdos, bet jāmaksā atlīdzība. Tās ir svarīgākās ierunas.

Mūsu civillikuma 1403.1404. un 3381. - 3386. pantos iet runa par aizturēšanas tiesībām. Aizturēšanas tiesības ir tādas tiesības, ka persona, kuras rokās atrodas lieta, drīkst atstāt lietu pie sevis, kāmēr nav apmierinātas viņas prasības. "Aizturēšanas ierunu" var celt valdītājs - atbildētājs, kurš lietu ieguvis likumīgā kārtā un lietas labā taisījis izdevumus - sekošos gadījumos: 1) kad valdītājs lietas labā taisījis izdevumus, kuri protējai pusei jāatlīdzina, 2) ja valdītāja prasības izriet no viena un tā paša gadījuma kā sūdzētāja, 3) kad no aizturētās lietas jāsamaksā

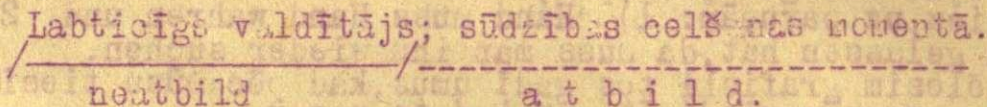
4) kad kāda persona no svešas lietas cietusi zaudējums, 5) kad lieta jāatdod pret ekvivalentu. Visos šajos gadījumos valdītājs var lietu neatdot, kāmer nav apmierinātas viņa prasības. Tās paredzēts augšā minētos pantos.

Vindikācijas sūdzības sekas.

Jāiprāsniek. Ipašuma sūdzību vinnēji, viņam tiesība nevien tad būt savu lietu, bet tā jāatdod ar visiem piederumiem, augļiem un visu to, ko viņš starplaikā zaudējis, kāmer to valdīja cits. isi! Vindikācijas sekas ir: 1) atbildētājam jāatdod pati lieta, 2) jāatbild par zaudējumiem un atzīstiem labumiem, kuri cēlušies caur lietas aizturēšanu. Vindikācijas sūdzībā jāizšķir: a) labticīga un b) ļaunticīga valdītāja atbildība.

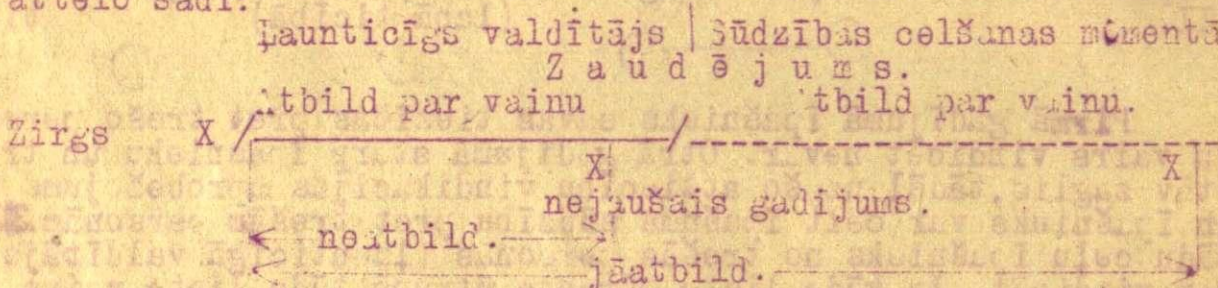
Labticīgs valdītājs.

Labticīgam valdītājam no swara sūdzības celšanas moments, kad pret viņu, kā atbildētājūntiek celta sūdzība un pierādīta viņa vaina. Labticīgs valdītājs par savu darbību pirms sūdzības celšanas - nevar neatbild. Pēc sūdzības celšanas atbild par lietas bojāšanos, cik tālu tas noticis aiz viņa vainas. Vindikācijas sūdzības sekas pret labticīgu valdītāju var attēlot šādi:

Ļaunticīgs valdītājs.

Ļaunticīgs valdītājs par lietu atbild neatkarīgi no tā, vai zaudējumi notikuši pirms, vai pēc sūdzības celšanas. Viņš atbild arī netikai par visiem zaudējumiem, kuri cēlušies aiz viņa vainas, bet atbild arī par "nejausiem gadījumiem", ja viņš nevar pierādīt, ka bojājums - nojausais gadījums varējis notikt arī tad, ja viņš ātrāki būtu nodevis lietu ipāšniekam. Bet tāda nejausā gadījuma varbūtība ļoti grūti pierādama. Sacīt grafiski attēlo šādi:

Labticīga un ļaunticīga valdītāja atbildība par augļiem.

Pirms sūdzības celšanas labticīgs valdītājs atbild tikai par tiem augļiem, kuri vēl nav "patērētāji". Pēc sūdzības celšanas atbild tikai par to, ko viņš "faktiski saņēmis". Ļaunticīgam valdītājam jāatdod, neatkarīgi no sūdzības celšanas momenta, visus augļus un arī vēl to, ko ipāšnieks būtu varējis saņemt, ja lieta būtu bijusi viņa valdīšanā. Ja atbildētājs, bijis spiests lietu atsavināt pirms sūdzības, viņš atbild tikai ar to, ko patiesībā saņēmis. Sūdzētājam jāpierāda savas ipāšuma tiesības. Lai to pierādītu, jāpierāda, ka viņš ipāšuma tiesības ir iegūvis. Tā tad jāpierāda pirmspirkšanas tiesības, kurās vieglāki pierādīt, nekā ipāšuma tiesības. Ipašuma iegūšana var būt: pirmēja vai atsavināta. Ja ipāšnieks pierāda pirmējas ipāšuma tiesības, tad jāpierāda tikai iegūšanas fakts. Kad ipāšums iegūts atsavinātas iegūšanas ceļā, tad jau rodas komplikācijas, jo jāpierāda, ka tas, no kā viņš lietu iegūvis, arī bijis ipāšnieks.

Piemēram lieta gājuse šādu atvasināta ipāšuma iegūšanas ceļu:

Tagadējais lietas ipāšnieks D ir spiests pierādīt savas ipāšuma tiesības, jo viņš, lai dabūtu lietu, cēlis vindikācijas sūdzību. Tad D-am jāpierāda, ka C bijis ipāšnieks; C jāpierāda, ka B bijis ipāšnieks un B, ka "bijis ipāšnieks. Romiešu tiesībās to sauc par "velnišķo pierādījumu". Mūsu civillikums nosaka: 1) ja lieta iegūta atsavināta iegūšanas ceļā, tad jāpierāda iepriekšēja ipāšnieka tiesības, vai arī jaatsaucās uz noilgumu. 2) ja kāds iegūvis ipāšumu mantotības ceļā, jāpierāda tikai iepriekšējais ipāšnieks. Atbildētājam var arī būt zināmi pretorsijumi. Ko var prasīt atbildētāja? - Visbiežāki protams atlīdzību par izdevumiem, ja viņam tādi bijuši lietas labā un ja bez izdevumiem lieta būtu gājuse bojā, 2) ja lieta izirktā no kara laupītājiem. Var teikt tā, ka lietas valdīšana

paliek īpašniekam pašam, bet otra persona pierāda, ka arī viņai kādas tiesības uz lietu, piem.: pretendē uz zervitutu (tiesība-īpašnieka tiesības aprobežot.) Atbildētājs var arī prasīt, lai īpašnieks pierāda, ka viņš īpašumu iegūvis. Atbildētāja sūdzības mērķis ir pierādīt, ka īpašums brīvs no aprobežojumiem. No atbildētāja dažos gadījumos var prasīt drošību. Atbildētājs var sūdzēt par valdīšanas traucēšanu, vai atņemšanu. Atbildētāja sūdzība ir aizstāvēšanās sūdzība.

PLAŠĀKAS LIETOŠANAS TIESĪBAS JEB ĪPAŠUMA TIESĪGA LIETOŠANA.

Ar īpašuma tiesīgu lietošanu esam jau iepazinušies apskatot īpašumu tiesību veidus. Tagad apskatīsim to plašākā mērīgā. Īpašuma tiesīga lietošana dalās divi institutos: 1) obroka nomas tiesības (dzimtsnoma; pczemelnyj obrok) un 2) mūža noma (nasliedstvennaja arenda). Mūža noma ir piemēram mācītājam muižas un zeme.

Obroka nomas tiesības.

Obroka nomas tiesības pamatojās uz 1) Vidus laiku vācu lēnu tiesībām - feodalo iekārtu, kad sinjori izdeva zemi vasaljiem un 2) romiešu tiesību instituta: emfiteize (emphyteussis) mūža noma. Obroka noma sevišķi attīstījuses pilsētā. Pilsētas izdeva zemes gabalūs apbūvei tos nepārdodot, lai paturētu virsīpašnieka tiesības, bet uzlikt par pienākumu maksāt pilsētai nelielu nomu. Uz obroka nomas nomātus zemes gabalus sākumā varēja izpirkt, bet tagad vairs nevar. Obroka nomas tiesības ir uz mūžīgiem laikiem zināmai personai piešķirtās lietošanas tiesības pret ilgādaņu nomas maksu (obroka samaksu) Obroka nomas tiesības izteiktas un atrodamas 1324. pantā. Pantu piezīmo: ja līgums noslēgts tikai uz zināmu laiku, pēc kura noteicēšanas var atņemt lietošanas tiesības, tad tā nav obroka noma, bet vienkārša. Pie obroka nomas izšķirami virsīpašnieks un apakšīpašnieks; piem.: Rīgas pilsēta ir virsīpašnieks un nekustamo īpašumu īpašnieki ir apakšīpašnieki.

Obroka nomas tiesības un pienākumi.

Obroka nomnieks ir - īpašuma tiesīgs lietotājs jeb apakšīpašnieks. Obroka nomas jeb nomnieka tiesības ir ļoti plašas: 1) Obrokas nomnieks lieto zemes gabalu kā īpašnieks un var pārgrozīt tā substanci. 2) Viņš to nodod tālāk mantiniekiem uz lūluma testamenta vai mantošanas līguma pamata. Pārēja mantošanas ceļā koroborējama. 3) Obrokas nomniekam tiesība - atsavināt zemes gabalu, t.i. pārņemt bet pienākums - paziņot par atsavināšanu virsīpašniekam, kurš 2 mēnešu laikā no paziņošanas dienas patur pirmspirkšanas tiesības, ja atsavināšana nav jau ieviesta zemes grāmatās. 4) Obrokas nomnieks var iekilāt vai apgrūtināt ar hipotēkām pacoltās ēkas un līdz ar to obroka nomas tiesības, bet zemi nevar ne apgrūtināt, ne iekilāt bez virsīpašnieka atļaujas. 5) Obrokas nomnieks var atsavināt savas tiesības arī bez maksas, par to paziņojot virsīpašniekam. 6) Obrokas nomnieks nes visas uz zemes gabala gulošas nastas un nodevas.

Virsīpašnieka tiesības.

Virsīpašnieka tiesības ir ļoti niecīgas, salīdzinot ar apakšīpašnieka: 1) Zemes īpašnieks ir istais īpašnieks - ius decanence. 2) Zemes īpašniekam ir tiesība uz zināmos termiņos maksājama nomas maksu - obroku. Šis obroks ir tā saucamā - realnasta, (Reallast, pczemelnaja povinnostj), kura jānes katram obroka īpašniekam, atbildot arī par iepriekšējiem obroka parādiem. Ja obroka nomnieks ir vairākas personas, tad atbild par obroku solidāri. Obroks pirms kara bij ļoti niecīgs. 3) Zemes gabala īpašniekam ir tiesība uz paziņojumu par atsavināšanu un pirmspirkšanas tiesības uz uzceltām ēkām pārdošanas gadījumā. 4) Tiesība dod vai nedod savu piekrišanu zemes gabala apgrūtināšanai vai iekilāšanai.

Obroka nomnieka tiesības izbeidzās -

sekošos gadījumos: 1) Ja pēdējais nomnieks mirst bez mantiniekiem. 2) Ja īpašnieks izlieto savas pirmspirkšanas tiesības. 3) Ja obroka nomnieks pats iegūst zemes gabalu par īpašumu. Obroka nomas tiesības nodibina līguma ceļā, kurš jāievieš Zemes grāmatā. Parastais ceļš obroka nomas tiesību nodibināšanai ir realnasta.

M ū ž a n o m a.

Par mūža nomu runā mūsu civillik.kopoj. 4131.un turpnākie panti. Tā tad mūža nomas noteikumi ievietoti saistību tiesību nodalā. Mūža noma ļoti līdzīga obroka nomai. Galvenā starpība tā, ka mūža nomniekam viņa tiesības var atņemt: viņu var izlikt, bet obroka nomnieku nevar izlikt, pat ja

viņš nav maksājis 3 gadus no vietas nomu, tad var prasīt tikai īpašuma pārdošanu. Citiem vārdiem: Obroka tiesības var nodibināt tikai uz mūžīgiem laikiem, turpretim mūža nomu arī uz termiņu. Mūža noma ir mantojamas un atsavināmas tiesības uz augļus nesoša zemes gabalā lietotāšanu. Šīs tiesības tiek piešķirtas pret ikgadēju nomas naudas samaksu uz mūžīgiem laikiem vai zināmam skaitam paaudžu. Mūža noma domāta lauku apstākļiem. Mūža nomai vajadzīga rakstiska forma un šis līgums ierakstams Zemes grāmatās. Te noma vairs nav realnasta.

Mūža nomnieka tiesības un pionākumi.

Arī mūža nomnieks ir īpašuma tiesīgs lietotājs. 1) Mūža nomniekam tiesības pārmaiņīt zemes substance. Zemes īpašums viņam jātur kārtībā.

2) Mūža nomnieks var nodot savas tiesības tālāk mantošanas ceļā, kā arī atsavināt tās starp dzīvjiem. Bet tad jāpaziņo zemes virsīpašniekam, kuram šādā gadījumā pieder pirkšanas tiesības 2 mēnešu laikā no paziņošanas dienas. 3) Zemes gabalu apgrūtināt vai iekļāt mūža nomnieks nevar, tomēr var iekļāt vai apgrūtināt savas mūža nomas tiesības. 4) Mūža nomniekam jānes visas uz zemi guļošās nastas un nodevas.

Zemes īpašnieka tiesības.

Zemes virsīpašnieks ir īstais īpašnieks tā pat kā pie obroka nomas.

1) Virsīpašnieks var savas mūža nomas tiesības atsavināt vai iekļāt, bet jaunu zemes lietošanu nodibināt nevar. 2) Virsīpašniekam tiesība prasīt nomas maksu noteiktos termiņos, bet nav tiesība šo nomas naudu paugstināt. 3) Virsīpašnieks var zināmos gadījumos pieprasīt mūža nomnieka izlikšanu.

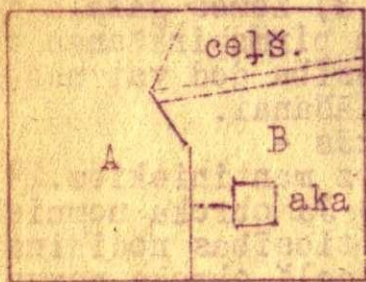
Mūža nomas tiesību izbeigšanās -

ir iespējama sekošos gadījumos: 1) Ja iznomātā manta iet galīgi bojā, 2) Ja īpašnieks iegūst nomas tiesību, t.i. ja īpašnieks kļūst nomnieks, 3) Ja nomnieks atsāj zemi, 4) Ja nomnieks tiek izlikts, kas var notikt sekošos gadījumos: a) ja viņam uzticēta manta ievērojami pasliktinājās, b) ja viņš nav paziņojis par atsavināšanu, c) ja mūža nomnieks 3 gadu laikā nav maksājis nomas maksu. Uz 495. panta pamata īpašuma tiesīga lietošana ir mācītājam attiecībā uz mācītāja zemi, bet virsīpašnieks ir baznīcas draudze. Kā jau redzējām lietu tiesībās izšķir: a) īpašuma tiesības, b) tiesības uz cita mantu, jeb zervituti. Ar īpašuma tiesībām un viņu dažādiem veidiem esam jau iepazinušies, atliek vēl apskatīt zervitutus.

Z E R V I T U T I.

Zervituta jēdziens un tiesības.

Zervituta jēdzienu ir ļoti grūti formulēt. Zervituta tiesības ir ļoti vecas. Jau romiešu tiesībās atrodams zervituta jēdziens: "kalpoība, kalpot citai personai". Zervituts - nozīmē zināmu kalpošanu, t.i. īpašnieka lieta kalpo citai lietai vai personai. Zervituts ir tiesība uz svešu mantu. Pretī tāda tiesība, kura aprobežo šīs mantas īpašnieku. Zervituti var būt: 1) Tiesība uz svešu lietu, no kuras pieder tikai zināms apmērs, 2) Zervituti var tikt aprobežoti tai zinā, ka jāizbeidzās ar tās personas nāvi, kura pretendēja uz zināmo zervitutu, 3) Kur tiesības aprobežotas un izbeidzās ar nāvi. Zervituti ir aprobežotas tiesības, caur ko tās atšķirās no īpašuma tiesībām. Zervituta tiesības var piederēt, ka zemei, tā personai. Ar zervituta palīdzību iegūtie mazie aprobežojumi uz svešu lietu - zināmos apstākļos piešķir lielas priekšrocības paša lietai. I veida zervituts: "Tiesības uz svešu lietu" nāk priekšā kaimiņu attiecībās. To sauc par realzervitutu, vai arī par lauku zervitutu. Divu kaimiņu: A un B zemes robežas saiet kopā, tad A pieder tikai tiesības braukt par B īpašumu, vai lietot aku, kura atodas B robežās. Šis zervituts ir mūžīgs un saistīts ar īpašumu, ne ar īpašnieku.

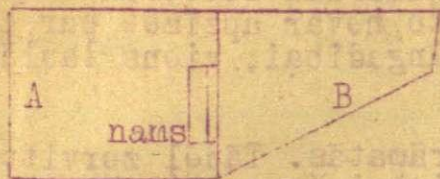
II veida zervituts: Tiesība pieder tikai vienai zināmai personai. To sauc par personal-zervitutu. Tomēr tiesības pieder tikai tikmēr, kamēr personā dzīvo.

III veida zervituts: Aprobežotas tiesības un arī pieder personai. Mūsu likumā uzņemts tikai viens šāda veida zervituts - dzīvokļa tiesības. Bet tiesības uz dzīvokli izbeidzās ar personas nāvi. Pēc būtības tas arī ir personal-zervituts.

Zervituta definīcija.

Pazīstama zinātniska definīcija no vācu civilista - Barona: "Zervituts ir tādas tiesības uz svešu lietu, kuras nodibinātas zināmas perso-

nas var zināmu zemes gabala labā un uz kura pamata tiesīgā persona var vai nu zināmā kārtā lietot svešu lietu, vai arī zināmā kārtā aizliegt lietu lietot citiem. (pat lietas īpašniekam)''.

Apskatīsim šādu gadījumu: A grib celt netālu no B robežas 5 stāvu ēku. Kaimiņam B ir tiesība aizliegt īpašniekam A tiesību lietot savu īpašumu, jo ir tāds noteikums, ka nedrīkst celt, zināmā attālumā no robežas, augstāku, kā 3 stāvu māju. Pēc mūsu civillikuma 1809. panta "Zervituts ir tādas tiesības uz svešu lietu, kurās

šīs lietas īpašniekam uzliēk zināmus aprobežojumus viņas lietošanā, kādas citas personas, vai cita zemes gabala lietošanas labā'.

Zervituta tiesību noteikumi.

I. Zervituts attiecas vienīgi uz pašu lietu, jo zervituts ir lietu tiesība. Zervituts nekad neattiecas uz lietas īpašnieku, jo tādā gadījumā zervituts būtu saistību tiesība. Tas, protams nav un nevar būt.

II. Nevienam nevar piederēt zervituta tiesība pašam un savu īpašumu, jo katram taču uz savu lietu ir neaprobežotas īpašuma tiesības. Tā kā zervituts pilnīgi lieks.

III. Zervituts nevar pastāvēt uz kādu citu zervitutu. To nepielaiž pats jēdziens, jo zervituts ir tiesība uz lietu, bet ne uz - tiesību.

IV. Zervitutam vajaga sniegt viņa izlietotājam - valdošam subjektam zināmu labumu. Šo sniedzamo labumu jāsaprot plašākā nozīmē; proti: labumam jāattiecas uz pašu objektu, bet ne uz īpašumu.

V. Principā visi zervituti ir "nedalami", t.i. viņi apgrūtina vienmēr visu kalpojošo lietu, jo katrs dalīts zervituts būtu arī zervituts. Vienīgais izņēmums, kas atļauj dalīšanu, ir usus fructus (tiesība lietot un saņemt augļus - pravo polzovanija).

Zervituta veidi.

Zervitutu ir ļoti daudz. Tādēļ viņi klasificēti vairākās lielās grupās, kuras atkal savukārt dalās sīkākās grupās - paveidos. Zervitutu

I. iedalījums ir: a) personal zervituti (ličnaja), b) realzervituti (vieščnyja). Ja zervituts nodibināts par labu zināmāi personai, tad to sauc par personalzervitutu. Ja zervituts nodibināts par labu kādam zemes gabalam, to sauc par realzervitutu. Zervituta baidītājs ir tā zemes īpašnieks, kuram par labu nodibināts realzervituts. Lai gan starpība starp minēto zervitutu veidiem ir ļoti liela, tomēr katrs realzervituts var kļūt par personalzervitutu.

II. iedalījums ir: a) pozitīvie un b) negatīvie zervituti šis iedalījums mazāk svarīgs nekā pirmais. Pozitīvais zervituts dod tiesību tiesīgai personai kaut ko darīt tādu, kāš otrā, t.i. kalpojošā zemes gabala īpašniekam jāpacies. Negatīvais zervituts dod tiesību kalpojošās lietas īpašniekam noliegt kaut ko darīt.

III. iedalījums ir: A) pastāvīgie un b) periodiskie zervituti. Šis iedalījums piegriež vērību tam, vai zervituts izlietojams kurā katrā laikā, vai tikai zināmos laika sprīžos, t.i. periodiski.

Zervituta nodibināšana.

Mūsu civillikumā paredz divus izcelšanās veidus: 1) ar tiesisku darījumu un 2) tiesas spriedumu. Ar tiesisku darījumu zervitutu var nodibināt kā vienpusēji ar testamentu, tā arī divpusēji ar - līgumu. Testamenta ceļā bieži nodibina zervitutus: kā personal, - tā arī realzervituts. Ar līgumu ir zervituta nodibināšanas veids. Principiēli zervitutu var nodibināt arī ar likumu. Tomēr šādi zervituti ir ļoti reti. Zervituta tiesības var nodibināt un piešķirt: 1) pats īpašnieks un 2) obroka nomnieks, bet tikai līdz tam laikam, kamēr viņa nomas tiesības pastāv. Turpretim mūža nomniekiem un lietotājiem nav tiesības piešķirt zervitutu, bet viņi var dot lietošanā zervituta tiesības. Kopīpašniekiem zervitutu vajaga nodibināt kopīgi, jo kā zināms, zervituti ir nedalami. Zervituta nodibināšanu var kombinēt arī ar nosacījumu, vai termiņu. Jaunu zervitutu var nodibināt tikai tad, ja viņš netraucē veco, līdzīgo zervitutu. Ja attiecīgais nokustamais īpašums iekilāts, tad zervituta tiesības var piešķirt tikai ar kīlas kreditora piekrišanu. Turpretim zervitutu nevar iegūt, ja uoprasa piekrišanu, vai pat ignorē kreditoru. Zervitutu nokad nevar nodibināt un iegūt noilguma ceļā. Zervituti, kuri attiecas uz nekustamu mantu - koroberējami. Attiecībā pret trešām personām - zervituta tiesības iegūst no tā momenta, kad zervitutu ieraksta Zemes grāmatās. Zervitutas var iegūt obroka un mūža nomnieki, bet kopīpašnieki tikai kopīgi. Personal- zervitutu var iegūt katra darbības spējīga persona; turpretim realzervitutu var iegūt tikai attiecīgās zemes gabala īpašnieks, vai persona, kura var šo zemes gabalu reprezentēt. Zervitutu var nodibināt pie nekustama īpašuma atsevišķas,

lai pavairotu vērtību. Ar "tiesas spriedumu" zervitutus nodibina tā saucamās mantojuma dalīšanas prāvās. Uz likuma pamata nodibināts - hišu zervituts, t.i. tiesība turēt savas bites cita konks jeb stropos. Citu vāistū kōdeksos par zervitutu uzskata arī "likumiskās lietošanas tiesības" - usus fructus, bet pēc mūsu civillikuma to nevar apzīmēt par zervitutu; piem.: vecāki lieto bērna mantu līdz pilngadībai; viens laulātais lieto otra mirušā laulātā mantu.

Zervituta izbeigšanās.

Likums neprasa zervitutu dzēšanu Zemes grāmatās. Tādēļ zervituts izbeidzās līdz ar zervituta tiesību faktisko izbeigšanos, sekošos gadījumos:

- 1) Zervituta baudītāja atsacīšanās vienošanās ceļā, vai pielaižot darbību, kura dara neiespējamu zervituta tālāk izlietošanu.
- 2) Ja zervituta tiesības un apgrūtinātā īpasuma tiesības sakrīt vienā personā, tad zervituta tiesības izbeidzās. Attiecībā uz kopīpšniekiem zervituts tādā gadījumā izbeidzās - ieguvējam, bet pārējiem zervituts paliek spēkā.
- 3) Lietai bijā ejot. Personalzervituts ar lietas bojā iešanu izbeidzās galīgi. Un lietu atjaunojot, nav vairs tiesība uz zervitutu. Reālzervituts turpretim paliek, un, līdz ar atjaunotās lietas lietošanu, atdzimst.
- 4) Zervituts izbeidzās ar atceļoša nosacījuma iestāšanos, vai ar termiņa notecēšanu.
- 5) Zervitutu var arī izpirkt, - vienošanās ceļā, arī tad zervituta tiesības izbeidzās.
- 6) Arī noilgums izbeidz zervitutu. Zem noilguma pie zervitutiem jāsaprot: "zervituta tiesību neizlietošanu". Pastāvīgā zervituta noilguma termiņš - 10 g. (Vidzemē - 10 g.; Kurzemē - 5 g.) Turpretim periodiskais zervituts noilgst pēc 20 gadiem. Dalamais zervituts - lietošanas tiesības - var noilgt arī pā daļai. Lai zervituts izbeigtos, nepieciešams, ka valdošās lietas īpasnieks izdara "pretdarbību" un kalpojošās lietas īpasnieks neprotestē.

Ir dažī izņēmumu zervituti, kuŗi nenoilgst nekad, proti:

- 1) Dzīvokļa tiesības.
- 2) Pār gadu lietošanas ties.
- 3) Pieveja pie kapsētas.

Pie nenoilgstošiem zervitutiem jāpieskaita arī Vidzemes zemieku zemes lietas.

Ir zervitutu izbeigšanās veidi, kuŗi attiecās vienīgi uz personalzervitutiem;

- 1) Ar personas, kuŗas labā zervituts bij nodibināts, nāvi.
- 2) Ja zervituts ir pieskirts juridiskai personai, tad šī tiesība izbeidzās pēc 100 gadiem, ja citu iemeslu dēļ tā nav jau agrāk izbeigusies. Zervitutu valdisana atšķirās no lietu valdīšanas ar to, ka lietu noilguma ceļā var iegūt par īpasumu, bet zervituta tiesības lietu noilguma ceļā iegūt nevar.

Zervitutu aizsardzība.

Zervituti aizsargājami tiesas ceļā. Sūdzības var celt zervituta īpasnieks, ja viņa zervituta tiesības aizskārtas. Atbildētāja lomā tad būs lietas īpasnieks, uz kuŗu zervituts attiecās. Sūdzētājs var prasīt, lai atbildētājs - lietas īpasnieks - atļauj zervituta tiesības izlietot vai arī - lai atlīdzina zaudējumus, kuŗi radušies, traucējot zervituta izlietošanu. Ja zervituts pieder vairākām personām kopīgi, tas pieder visiem kopīpasniskiem - vienlīdzīgās daļās. Tādēļ kopīpasumos var katrs kopīpasnieks atsevišķi celt aizsardzības sūdzību.

Galvenais zervitutu iedalījums.

Apskatot dažādos zervitutu veidus, redzējām, ka svarīgākie bij: a) reāl - un b) personalzervituti. Starpība starp šiem zervitutiem bij tāda: ja zervituts nav saistīts ar zemes gabalu, bet saistīts ar personu, tas ir personalzervituts; pretējā gadījumā - reālzervituts.

Reāl zervituti.

25

Apzīmējums: Reāl zervituts ir tāds zervituts, kuŗš nodibināts par labu zināmam zemes gabalam, kuŗa īpasnieks zervituta tiesības var izlietot.

Reāl zervituta noteikumi.

Lai reāl zervitutu varētu nodibināt, ir nepieciešams sekošais:

- 1) Divi zemes gabali: valdošais un kalpojošais.

Piemēram:

A.	B.
Valdošais zemes gabals.	celš Kalpojošais zemes gabals.

Zīmējumā redzams, ka valdošais zemes gabals nodibinājis zervitutu, kurš kalpojošam zemes gabalam - jācieš.

2) Reālzervituts ir un vienmēr paliek nešķirami saistīts ar zemes gabalu, t.i. zervituts nevar tikt atsavināts citādi, kā tikai kopā ar valdošo zemes gabalu. Tāpat nevar nodot tālāk zervituta izlietošanas tiesības.

3) Zervitutam jāsniedz ilgstošu labumu "zemes gabalam", bet ne viņa īpašniekam. Zervitutam jāpastāv arvien neatkarīgi no zemes gabala īpašnieka.

4) Zervituta apmēru noteic ar valdošā zemes gabala vajadzību. Zervituts saistīts ar otra lietas lietošanu, kura var būt saudzīga, bet otra lietu var lietot arī nesaudzīgi. Tādēļ mūsu civillikuma kopojums nosaka,

ka 5) zervituts jālieto saudzīgi - civilizēti, 6) kalpojošā zemes gabala īpašniekam ir tiesība vari savukārt lietot zervitutas. Tāpat kalpojošā zemes gabala īpašniekam ir tiesība piešķirt zervitutu, kuru jau banda val-

došais zemes gabals arī vēl trešo personu zemes gabaliem, bet tikai ne-traucējot un nekaitējot valdošā zemes gabala interesēm.

7) Visi reālzervituti ir nedalāmas tiesības. Ja zemes gabals tiek dalīts, zervituts dalās vienlīdzīgi uz valdošā un kalpojošā zemes gabalu daļām. Izņēmums ir, ja zervituts pirms dalīšanas izlietots tikai zināmā daļā; piem.: upe, kura tek caur zemes gabala attiecīgu daļu.

Reālzervitutu veidi.

Mūsu civillikumu kopojums pieturās pie romiešu tiesībām un izšķir tikai divi galvenos reālzervitutu veidus: 1) lauku un 2) ēku zervituti. Jāsaka, ka modernie kodeksi šai ziņā daudz plašāki. Reālzervituta iedalījuma pamatā likts "valdošais" zemes gabals. Zervitutu dažādība un skaits tik liels, ka visus nemaz nav iespējams uzskaitīt.

Lauku zervituti. (seļskie).

Lauku zervituti nodibināti par labu zemes īpašniekiem. Svarīgākie lauku zervituti ir sekoši:

1) Ceļu zervituti, kuri savukārt iedalās: a) kājceļi, b) ganību ceļi un c) braucamos ceļu zervitutos. 2) Ūdens zervituti: a) ūdensvadu zervituts: ūdeni var vadīt - no sava zemes gabala; uz savu zemes gabalu un caur savu zemes gabalu. b) ūdens smelšanas zervituts, c) lopu dzirdūšanas zervituts. 3) Bišu zervituts; bites var turēt cita konos. 4) Ganību zervituts, kurš tagad gan maz sastopams. Ganību zervitutam bij nozīme agrākos laikos, kad vēl nebija dalītas lielās muižas. Ganību zervituts nodibināja tiesības ganīt lopus uz svešas plavas. 5) Mežu zervituti. Tā ir tiesība cirst malku svešā mežā. Tomēr likums nosaka, ka malku var cirst tikai vienam saimnieciskam gadam.

6) Ēku zervituti. Ēku zervituti nodibināti namu interesēs. Vīniem lielāka nozīme pilsētās. Svarīgākie ēku zervituti ir sekoši: 1) Atbalsta zervituts: tiesības atbalstīt savu ēku vai sētu uz kaimiņa sienas, bet ar noteikumu, ka siena jātur kārtībā. 2) Tiesība ielaist balkā, vai dzelzs stieni kaimiņa sienā. 3) Izbūves tiesības kaimiņu daļā, piem.: tiesība piebūvēt balkonu, kaut gan balkons tad būtu pārbūvēts pār kaimiņa daļas. 4) Lietus ūdens un nētīrumu novadīšanas zervituts. Šim zervitutam tagad maza nozīme. 5) Būves zervituts: a) aizliegums un b) pašā tiesības, t.i. vai nē tiesības celt savu namu augstāk par zināmu normu vai arī - aizliegt kaimiņam celt augstāk. 6) Gaismas jeb izredzes zervituts. "Darbību" uz reālzervituta pamata, no kalpojošā zemes gabala īpaš-

nieka nevar prasīt. Ja valdošā zemes gabala īpašnieks tomēr darbību prasa, tad tas jau vairs nav reālzervituts, bet personalzervituts - usus fructus. Piem.: kalpojošā zemes gabala īpašniekam pieder dzirnavas, bet valdošā zemes gabala īpašnie-

kam pieder tiesības dzirnavas lietot. Šāds zervituts nereti nobibinājās daļot kopīpašumu.

Personalzervituti.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Personalzervitutu veidu dažādība daudz lielāka nekā reālzervitutu. Tādēļ pat likums tos neuzskaita. Mūsu civillikumi pazīst tikai divi galvenākos veidus: a) lietošanas tiesības jeb usus fructus un b) dzīvokļu tiesības.

Valdošais.	Dzirnavas.
	☐ kalpojošais.

Lietošanas tiesības. (polzovladienjie, Nutzniehungsrecht.)

Usus fructus stipri izplatīts. Apzīmējums: Lietošanas tiesības ir zināmāi personai piederoša tiesība - "svešu lietu lietot un saņemt no tās augļus, nekaitējot viņas būtībai - substantcei!" Šis zervituts piešķir ļoti plašas tiesības. Mantošanas tiesībās usus fructus bieži nāk priekšā, piem. dalot mantojumu, vienam tiek piešķirtas lietošanas tiesības un tiesības saņemt no lietas augļus bet otram - īpašuma tiesības (sk. zīmējumu iepriekšējā lps. pusē). Usus fructus pastāv tikai tik ilgi, kā mēr persona dzīvo.

Lietošanas tiesības galvenām kārtām attiecās uz nekustamām mantām, bet dažos gadījumos ir attiecināmas arī uz lietu kopību. Zervitutu tiesību objekti ir vienmēr ķermeniskas jeb materiālas lietas. Tomēr ir izņēmumi, kad lietošanas tiesību priekšmets ir lietu kopība, kurā ietilpst arī bezķermeniskas lietas - tiesības. Uz kādas personas visu mantu - zervitutu nodibināt nevar. Kopā saņemot, lietošanas tiesību zervitutam sekošas īpašības:

1) Par lietošanas tiesību priekšmetu var būt netikvien ķermeniskas un nepatērējamas lietas, bet arī bezķermeniskas un patērējamas lietas, kā arī parādu prasības.

2) Lietošanas tiesību izlietošana (no pašas tiesības) var nodot tālāk trošām personām. Te personālzervituts atšķirās no reālzervituta. Tomēr pašu zervitutu, pašas tiesības tālāk nodot nevar. Tālāk nodot var tikai izlietošanas tiesības. Pats zervituts pieder tikai tam, kam viņš piešķirts.

Zervituta lietotāja tiesības.

1) Zervituta baudītājam tiesība uz dabiskiem un civilaugļiem. Industrielos augļus viņš iegūst līdz ar zemes apstrādāšanu. Proti, ja zervituts attiecās uz nekustamu īpašumu, tad lietošanas tiesības saistītas ar visu inventāru un ar reālzervituta lietošanu.

2) Lietotājam pieder tiesība lietu lietot, kā pašam īpašniekam, tikai nebojājot, bet uzglabājot lietas būtību un substanci, t.i. lietu var lietot tikai sakarā ar viņas uzdevumu. Lietu pārveidot lietotājs nevar. Turpretim tādi pārgrozījumi, kuri lietas būtību negroza, bet vairo viņas ienākumus, ir atļauti.

3) Lietotājam ir tiesība lietošanu nodot tālāk trešām personām, bet tikai ar īpašnieka piekrišanu. Kurzonē īpašnieka piekrišana nav vajadzīga. Pēc jaunākiem likuma pārgrozījumiem lietotājs var savas tiesības arī iekārtēt.

Zervituta lietotāja pienākumi.

1) Lietotājam, kā rūpīgam saimniekam vajaga uzglabāt lietas būtību; piem.: izlabot ēkas, dārzos jāuztur koki etc. Bet ēkas, kuras sabrūk aiz vecuma, nav jāuzglabā. Lietotājam par nejausu gadījumu arī nav jāatbild.

2) jānes nastas un uzdevumus, kuri gulstās uz šo lietu.

3) Lietotājam jāatdod lieta tādā stāvoklī, kādā tai jāatrodas pēc lietas saudzīgas lietošanas.

4) Lietotājam arī no tiesiskā stāvokļa jāatdod lietu tādu, kādu viņš lietu saņēmis, t.i. lieta nedrīkst būt apgrūtināta.

Izmantojot savas lietošanas tiesības, lietotājs nedod nekādu drošību īpašniekam, kādā stāvoklī viņš lietu atdos. Attiecībā uz lietošanas tiesību priekšmetu, lietotāju saista vienīgi nedaudzie zervituta lietošanas pienākumi. Arī īpašniekam usus fructus uzliek dažus pienākumus; piem.:

1) Īpašnieks nedrīkst lietotāju traucēt; 2) Īpašnieks nedrīkst izdarīt pīo lietas pārlabojumus, kad traucē lietošanu; 3) nedrīkst pats lietu līdz lietot un ņemt augļus.

Ārkārtēja lietošana.

Ārkārtējās lietošanas zervitutam sakara ar lietas vērtību. Likums izšķir divi ārkārtējās lietošanas veidus: 1) patērējamu lietu lietošanu; 2) prasījumu lietošanu (parādu prasījumu).

Patērējamu lietu lietošana ir tāda, kad lietotājs līdz ar tradīciju iegūst īpašuma tiesības uz lietu. Patērējamās lietas nodilst, nolietojās. Tādēļ lietotājs aizdotās lietas vietā solās atdot līdzīgu lietu tāda paša labuma un daudzuma vai arī - atlīdzina lietas vērtību. Ja lietošanas priekšmets ir nauda, jāatdod suma, bet ne tais pašas banknotēs.

Prasījumu lietošanā - lietotājs ievāc visas pienākošās procentes, kā arī, pienākot lietošanas termīnam, realizē pašu prasību - kapitālu, kuru līdz ar ievāktām procentēm nodod īpašniekam. Prasījumu lietošanu nodibina tādējādi, ka nodod trešām personām piem.: vērtspapīrus, ne īpašumā, bet uz zināmu laiku lietošanā. Tādus usus fructus dažreiz nodibina mantojuma ceļā, noguldot vērtspapīrus bankā, kurā mantiniekiem izmaksā tikai augļus. Ir gadījumi, kad kārtējā lietošana kombinēta ar ārkārtējo; piem.: ja ot-

ras personas lietošanā nodod visas vienas personas mantas, kur kopā ar ķermeniskā mantā ietilpst arī visas pārējās.

Dzīvokļu tiesības.

Dzīvokļu tiesības ir otrs mūsu civillikuma kopojumā paredzētais personālzorvituta veids. Dzīvokļu tiesības ir tiesības - izlietot svešu namu apdzīvošanai. Tomēr šīs tiesības nav tik plašas, kā lietošanas tiesības. Dzīvokļu tiesību izlietošanu var nodot tālāk trešām personām, bet tikai ar īpašnieka piekrišanu (Vidzoni). Dzīvokļa zorvitutā valdītājam pašam jāuztur dzīvoklis kārtībā un jānos visās nastas un izdevumi. Dzīvokļa tiesības izbeidzās tikai tad, kad mirst pēdējais dzīvokļa tiesības baudītājs. Dzīvokļu tiesību zorvituti nekad nenoilgst. Citi personālzorvitutu veidi mūsu civillikumā nav paredzēti, kaut gan viņi ir vēl ļoti daudz.

Reālā l n a s t a s.

(pozemelnāja povinnostj, Reallast)

Zorvituti mūsu tiesības pamatojas uz Romiešu tiesībām, turpretim reālā nastā pamats nokļūst vācu tiesībās. Tas pilnīgi saprotams, jo zemieku stāvoklis bij tāds, ka viņi atradās lietiskā un tiesiskā atkarībā no zuižniekiem. Latvijā tiesības prasīt no zonišķiem reālā nastas, piederēja: a) brunniecības muižām, b) baznīcām. No zonišķiem varēja prasīt pakalpojumus naudā vai grandā. Latvijā reālā nastas vairs ne pastāv. Pēdējās reālā nastas iznīcinātas ar Latvijas agrārreformu. Kas ir reālā nasta? - Reālā nasta ir nasta, kura gul uz zemes īpašumu. Reālā nasta ir uz nekustotās mantas gulotšs pienākums - pastāvīgi nešt zināmās nastās naudā, grandā, vai personīgā darbā. Tomēr patsizākā definicija ir šāda; Reālā nasta ir nasta, kuru nes katrs zināmas mantas jeb zemes gabala īpašnieks, kādas personas labā. Persona, kurai tiesības uz reālā nastu, arī var būt zemes gabala īpašnieks. Tā tad pie reālā nastām arī sastopami kalpojošais un valdošais zemes gabali, tāpat kā pie reālā zorvitutiem. Uzplod jāutājums; kāda starpība ir starp reālā nastu un reālā zorvitutu? - Reālā nasta ir zināms pienākums, kuru var izpildīt tikai nekustamā īpašuma īpašnieks. Reālā zorvituts gul tikai uz pašu lietu, īpašniekam neuzlielot nekādus pienākumus. Zorvitutu var nodibināt ar tiesas spriedumu, vai līgumu; reālā nastu arī ar ierāduma tiesībām. Zorvitutu ierakstami zemes grāmatās; turpretim reālā nastas keroborēšanas tikai tai gadījienā, ja nodibinātās līguma ceļā. Reālā nastu var nodibināt kādas personas labā. Reālā zorvitutu nodibina zināma zemes gabala labā. Iā jau minōjām, reālā nastas var nodibināt arī līguma ceļā. Tādēļ uzskati par reālā nastām iet krustceļus. Strīdus par to, vai reālā nastas ir lietu tiesības, vai arī saistību tiesības, ir vēcš un diezgan ass. Tomēr jaunākā laikā zinātnieku vairākums reālā nastas pieskaitā - īpašuma tiesīb.

Viens no reālā nastas veidiem ir klaušas, t. i. jāizdera zināmi kopīgi darbi. Reālā nastas iedala: publiskās un privātās. Publiskās reālā nastas bij agrākās "ceļu klaušas", kuras arī jau sen atmetas. Mēs šeit runāsim tikai par privātām reālā nastām. Tāda privāta reālā nasta ir piem.: obroka noce, kura plaši izplatīta. (Sk. obroka nomas tiesības 57. l. p.). Reālā nastas noizbeidzās ne; publiskās pārdošanas ceļā, ne arī mantas dalīšanas gadījienā. Ja manta tiek sadalīta, tad reālā nasta gulstās uz visiem vienlīdzīgi, t. i. kopīpašnieki par reālā nastu atbild solidāri. Zemes gabala īpašnieks par reālā nastu atbild ar visu savu mantu. Reālā nastas pārāds pāriet uz mantiniekiem.

Reālā nastas nodibināšana.

Reālā nastas nodibināšanas veidi ir vairāki: 1) likuma ceļā, 2) ar ierāduma tiesībām, 3) tiesiska darījuma ceļā. Likuma ceļā nodibinātās reālā nastas vairs neeksistē. Ar ierāduma tiesībām nodibinātās reālā nastas bij ceļu klaušas, kuras tagas arī atceltas. Ja reālā nasta nodibinājusēs aiz neatmināmiem laikiem, tad piņem kā viņa likumīgi nodibinājusēs. Tiesiska darījuma ceļā reālā nastu nodibina ar līgumu, kuru ieraksta zemes grāmatās. Noilguma ceļā nevar reālā nastu nodibināt.

Reālā nastas izbeigšanās.

veidi ir sekoši: 1) atteikšanās, t. i. ja tiesiskā persona atsakās no savām tiesībām; 2) līguma ceļā; 3) likuma ceļā, t. i. ar likuma atcelšanu. 4) lietāi bōjā ojt. 5) ja tiesības un nasta apvienojās vienā personā un vairs neatdzimst. 6) ar noilgumu. Tomēr, ja reālā nastas ievestās zemes grāmatās, tad noilgumā ceļā tās noizbeidzās. Tiesiska darījuma ceļā nodibinātās reālā nastas ievodamas zemes grāmatās. Tagad tiek atzīts tikai šis pēdējais reālā nastas nodibināšanas veids un tādēļ var teikt: reālā nastas keroborēšanas.